

# **TULOJA KEHITYSMAIDEN KÖYHILLE**

**Tutkielma mikroluottojen mahdollisuuksista köyhyyden torjunnassa**

Mari Paajanen  
Sosiologian Pro gradu –työ  
Jyväskylän yliopisto  
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos  
Syyskuu 2001

# **TULOJA KEHITYSMAIDEN KÖYHILLE**

## **Tutkielma mikroluottojen mahdollisuuksista köyhyyden torjunnassa**

**Mari Paajanen**

**Sosiologia**

**Syyskuu 2001**

**Jyväskylän yliopisto**

**57 sivua + liite**

Tämä tutkielma on Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitokselle tehty pro gradu –työ. Tutkielman tarkoituksena on esitellä kehitysyhteistyössä käytettävän keinon – mikrorahoituksen mahdollisuuksia köyhyyden torjunnassa. Olen ottanut työhöni esimerkkiprojekteiksi Suomen valtion tukeman mikroluottohankkeen Filippiineillä sekä Kansainvälisen solidaarisuussäätiön projektin Nicaraguassa. Näiden kautta pyrin selvittämään mitkä seikat yhdistävät onnistuneita mikroluottoprojekteja, mitä mikroluotoilla on saatu aikaan tai onko jotain erityisiä asioita, joita ei ainakaan kannattaisi tehdä. En siis pyri osoittamaan, että mikrorahoitus olisi ainoa oikea tapa köyhyysongelman ratkaisemiseen, vaan tuoda esiin sekä sen negatiivisia että positiivisia puolia.

Suunnittelin aluksi tekeväni työni empiirisen osan suomalaisten toimijoiden aiheeseen liittyvien kirjoitusten pohjalta. Varsinaisia kirjoituksia en kuitenkaan saanut, mutta reilussa kahdessakymmenessä sähköpostiviestissä, joissa pääosin kerrottiin mistä hyvää lähdekirjallisuutta löytyisi, sain kuitenkin myös mielestäni asiallisia ja hyviä aiheeseen liittyviä mielipiteitä ja kommentteja sekä esimerkkiprojektieni raportit. Työni perustuu täysin kirjalliseen materiaaliin. Keskeisimpiä lähdeteoksia köyhyyden osalta on Oscar Lewisin Sanchezin lapset ja Suomen ulkoasianministeriön julkaisut. Mikrorahoitusta olen selvittänyt pääasiassa Malcolm Harperin teoksesta Profit for the poor ja Ville Elonheimon kirjoittamasta Mikrorahoituksen pienestä käsikirjasta.

Tutkielmani avainkäsitteitä ovat köyhyys, kehitysyhteistyö, mikrorahoitus ja mikroluotto.

# SISÄLLYSLUETTELO

<b>1. ALUKSI</b> .....	2
<b>2. MITÄ ON KÖYHYYS?</b> .....	3
2.1 Köyhyys rahana ja tuloina.....	3
2.2 Köyhyys on muutakin kuin rahaa.....	4
2.3 Köyhyyden kulttuuri.....	5
2.4 Köyhyys Suomen kehitysyhteistyössä.....	7
<b>3. MITÄ ON MIKRORAHOITUS?</b> .....	9
3.1 Mikrorahoituksen historiaa.....	9
3.2 Mikrorahoituksen kohderyhmät ja käyttötarkoitukset.....	12
3.3 Mistä raha tulee?.....	13
<b>4. RAHOITUSLAITOKSET</b> .....	15
4.1 Grameen Bank.....	15
4.2 Kenya Rural Enterprise Program (K-REP), Kenia.....	19
4.3 BancoSolidario A.S. (BancoSol) ja PRODEM, Bolivia.....	20
<b>5. SUOMEN VALTION TUKEMA MIKROLUOTTOHANKE FILIPPIINEILLÄ</b> .....	21
5.1 Mikrorahoitus Suomen valtion kehitysyhteistyössä.....	22
5.2 Taustaa ja perussyitä.....	23
5.3 Kohderyhmä.....	25
5.4 Teknisen avun perustavoitteet.....	26
5.5 Suomen hallituksen kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma.....	27
5.6 AIMS -evaluointi.....	27
5.7 ASHIn evaluoinnin tuloksia.....	28
5.8 Pohdintaa.....	32
<b>6. KANSAINVÄLINEN SOLIDAARISUUSSÄÄTIÖ JA NICARAGUA</b> .....	33
6.1 Valtion osuus suomalaisten kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyössä.....	33
6.2 Mikä on Kansainvälinen solidaarisuussäätiö?.....	34
6.3 Taustatietoa Nicaraguasta.....	35
6.4 Hankkeen tavoitteet.....	37
6.5 Hyödynsaajien haastattelut.....	39
6.6 Tarkennusta vaativia asioita.....	44
<b>7. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA</b> .....	45
7.1 Olosuhteet.....	45
7.2 Kulttuurilliset muutokset.....	48
7.3 Rahoitusprosessi.....	49
7.4 Rahoitusinstituutiot.....	52
7.5 Loppujen lopuksi.....	53
<b>LÄHTEET:</b> .....	56
<b>LIITE 1</b> .....	58

## 1. ALUKSI

*Maanviljelijä joutuu puoli vuotta tekemään työtänsä ja maksamaan viljelyn kuluja ennen kuin voi myydä satonsa.*

*Ompelijan pitää ensin hankkia kankaat ja ompelukone, ja vasta sitten hän voi käydä käsiksi työhön ja viimein saada asiakkaalta rahat, joilla maksaa kulunsa.*

*Työläinen saa palkkansa kerran kuukaudessa, mutta ruokaa on tuotava taloon useamman kerran kuukaudessa.*

*Nuori perhe rakentaa talonsa, vaikka tulot elämän aikana kertyvät vasta myöhemmin.*

*Kotitalouksilla ja pienyrityksillä on samankaltaisia rahantarpeita kaikkialla maailmassa. Vuosien saatossa kulut ja tulot ovat kyllä suunnilleen yhtä suuret, mutta ne eivät vain satu samaan aikaan. Siksi säästetään ja lainataan. Kun tulot tulevat, niitä laitetaan säästöön turvalliseen paikkaan. Kun iso kuluerä on edessä, otetaan säästöistä tai lainataan mistä parhaiten voidaan. (Elonheimo 2000, 7.)*

1990-luvulla pieniin talletuksiin ja lainoihin liittyvät toimenpiteet – mikrorahoitus – ja erityisesti mikroluotot on enenevässä määrin julistettu tehokkaimmaksi keinoksi köyhyyden torjunnassa. On tapahtunut jatkuvaa ja melko nopeaakin parantumista ymmärryksessä, kuinka parhaiten tarjota rahoituspalveluja köyhille. Tämän tutkielman tarkoituksena ei ole kuvata vain jotain yksinkertaista ”hyvän toiminnan” mallia, vaan luoda aiheeseen kattava katsaus. Tekemällä niin pyrin myös perustelemaan, ettei lainaidea yksinään ole mikään ihmelääke köyhyyden poistamiseen maailmasta. Olen ottanut työhöni esimerkkiprojekteiksi Suomen valtion tukeman mikroluottohankkeen Filippiineillä sekä Kansainvälisen solidaarisuussäätiön projektin Nicaraguassa. Niiden sekä muun aiheesta löytämäni kirjallisuuden perusteella haluan selvittää mitkä seikat yhdistävät onnistuneita mikroluottoprojekteja, mitä mikroluotoilla on saatu aikaan tai onko jotain erityisiä asioita, joita ei ainakaan kannattaisi tehdä. Olen myös kysynyt sähköpostitse yksittäisiltä suomalaisilta toimijoilta heidän mielipiteitään edellä olevista asioista. Otan saamiani vastauksia työssäni jonkin verran esille.

Aloitan työni määrittelemällä mitä kaikkea köyhyydellä tarkoitetaan, kuinka Suomi ottaa sen huomioon kehitysyhteistyössään sekä mitä mikroluotot oikeastaan ovat. Mukana on myös jonkin verran historiaa ilmiön synnystä. Tunnetuimpien rahoituslaitosten kautta pääsen lopuksi sujuvasti itse projektien käsittelyyn.

## 2. MITÄ ON KÖYHYYS?

### 2.1 Köyhyys rahana ja tuloina

Yleismaailmallisesta köyhyydestä alettiin puhua varsinaisesti Maailmanpankin ensimmäisissä raporteissa vuonna 1948. Niissä raporteissa köyhiksi määriteltiin maat, joissa kansantulo oli alle sata dollaria asukasta kohti. Sittenkin köyhyyden mittariksi otettiin bruttokansantuote (BKT) / asukas, ja dollarimääräinen raja on kohonnut. YK:n ja Maailmanpankin mittareiden mukaan ihminen on köyhä, mikäli hänen ansionsa jäävät noin dollariin päivässä. (YK-liitto 2001)

Johnsonin ja Rogalyn (1997, 10) mukaan köyhyys voidaan ymmärtää esimerkiksi kotitalouden alhaisiksi vuosituloiksi, jolloin köyhyyden vähentäminen olisi keskimääräisen tulotason korottamista. Jos käytämme yleistä vuositulojen tasoa per henkilö köyhyysrajana, köyhyyden alentumista voitaisiin mitata niiden henkilöiden lukumäärällä, jotka ylittävät tämän rajan, jotka siis ovat päässeet köyhyydestä. Ei kuitenkaan ole välttämättä viisasta tuijottaa vain vuosituloja, sillä ne voivat vaihdella vuosittain.

Köyhyyden voi ymmärtää myös herkästi vaihtelevina tuloina. Jotkut vaihtelut voivat olla melko hyvin ennustettavissa, kuten työvoiman tarpeen väheneminen maataloudessa tai tulojen ja myyntimahdollisuuksien väheneminen kuivana aikana ja ennen sadonkorjuuta. Vaihtoehtoisesti tulot voivat vähetä yllättävän sadon vahingoittumisen, sairauden tai hautajaiskustannusten johdosta. Myöskään luonnonkatastrofeja, kuten pyörremyrskyjä, ei voi sulkea pois. Mitä vähemmän henkilöllä on myytävää tai pantattavaa omaisuutta tai mitä enemmän velkavelvollisuuksia, sitä huonompi tilanne. Köyhyyden torjunnassa on huomioitava myös toimenpiteet, jotka vähentävät tällaista herkkyyttä ja suojaavat toimeentuloa. Rahoituspalvelujen tarjoajat, joiden pyrkimyksenä on saada ihmiset tuon rajan yli, ovat kohdistaneet katseensa lainoihin, erityisesti pienyrityksille suunnattuihin lainoihin, joihin lasketaan myös maataloustuotanto.

Tuloerot ovat viimeisen 30 vuoden aikana kasvaneet dramaattisesti. Maailman väestön rikkaimman viidenneksen osuus maailman tuloista paisui 70 prosentista 85 prosenttiin ja köyhimmän viidenneksen supistui 2,3 prosentista 1,4 prosenttiin. YK:n kehitysjärjestö UNDP on arvioinut, että maailman rikkaimman viidenneksen tulot olivat vuonna 1990 60 kertaa suuremmat kuin köyhimmän viidenneksen. Kolmekymmentä vuotta aiemmin samainen tulonjakosuhte oli 30:1. (YK-liitto 2001)

Köyhyyttä määritellään tavallisesti suhteessa rahaan, ja se nähdään ulkoisena kurjistumisena. Tämän mukaan esimerkiksi kerjäläiset ja siltojenasukit ovat köyhiä, sillä heillä ei ole varaa ostaa ruokaa tai vuokrata itselleen asuntoa. Koska raha toimii nykyaikaisen yhteiskunnan pääasiallisena liikuttajana, voidaan rahan puute oikeutetusti liittää köyhyteen. Laajemmin tarkasteltuna köyhyys on kuitenkin paljon enemmän kuin dollareita, pesetoja tai markkoja. (YK-liitto 2001)

Turun yliopiston sosiaalipoliitiikan professorin Kari Salavuon (1996, 5) mukaan köyhyyden määrittely ja mittaaminen ovat osoittautuneet ongelmallisiksi. Ei ole yhtä ainoata tieteellisesti ja poliittisesti hyväksyttyä tapaa määritellä köyhyyttä, koska köyhyys on välttämättä myös poliittinen käsite ja tässä mielessä aina kiistanalainen. Tutkijoiden keskuudessa kysymys köyhyyden mittaamisesta luo erimielisyyttä. Käytössä on lukuisia mittaustapoja, jotka kaiken lisäksi tuottavat toisistaan poikkeavia tuloksia.

## 2.2 Köyhyys on muutakin kuin rahaa

Köyhyys on kuitenkin paljon muutakin kuin rahaa. YK:n kehitysohjelma UNDP on 1980-luvun lopulta lähtien pyrkinyt määrittelemään yhteiskuntien kehitysastetta ns. inhimillisen kehityksen indeksillä (Human Development Index, HDI), jonka osatekijät ovat odotettavissa oleva elinikä, koulutustaso ja ostovoima. Mittarin voidaan sanoa kuvastavan sitä, mitä ihmiset ovat saavuttaneet. Koska tämäkin mittari kuvaa vain väestön keskimääräistä tilannetta, saattaa se osoittaa yhteiskunnan kehittyneen, vaikka köyhimmän kansanosan asema olisi huomattavan heikko. Vuoden 1997 Inhimillisen kehityksen raportissaan UNDP ottikin käyttöön uuden käsitteen, inhimillisen köyhyyden indeksin (Human Poverty Index, HPI), jonka avulla se pyrki tarkemmin kuvaamaan köyhyyttä ja sen esiintymistä maailmassa. (YK-liitto 2001)

Voidaan ajatella, että yksilö on köyhä, jos häneltä puuttuvat mahdollisuudet oman elämänsä hallintaan. Nämä mahdollisuudet voivat olla luonteeltaan taloudellisia, sosiaalisia, poliittisia ja yksilöllisiä. Yhteiskunnan taloudelliset voimavarat saattavat jakautua niin epätasaisesti, että osa väestöstä ei kykene huolehtimaan edes perustarpeidensa tyydyttämisestä. Sosiaalisesti köyhää on puolestaan sellaisen ihmisen elämä, jolta puuttuvat ihmisarvoisen elämän perusedellytykset, esimerkiksi koulutus tai terveydenhoito. Joltakin taas voi puuttua mahdollisuudet osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Nämä mahdollisuudet ja niiden puuttuminen ovat usein kasautuvia, mikä saattaa aiheuttaa köyhyyden noidankehää. (YK-liitto 2001)

Kansalaisjärjestöjen toiminta kohdistuu yleensä vielä yhteen erilaiseen köyhyyden ulottuvuuteen – voimattomuuteen. Voimattomuuteen suhteessa muihin. Taloudellinen eriarvoisuus sekä kotitalouksien välillä että niiden sisällä ilmenee poliittisen ja sosiaalisen voiman keskittymisenä. Epätasa-arvoisuus pahenee, jos niin sanotut ”paremmat” ihmiset pystyvät parantamaan tulojaan muita nopeammin. Vaikka ”huonompien” ihmisten absoluuttinen varallisuus pysyisi samana, suhteellinen köyhyys voi silti kasvaa, nimenomaan voimattomuutena, erittäin köyhien ihmisten keskuudessa. Valtasuhteet on yleensä määritelty erityisillä käyttäytymisnormeilla, mutta mitkään normit eivät ole staattisia. Ne ovat kiistanalaisia ja muuttuvat koko ajan. Voimattomuutta voidaan kokea monissa tilanteissa: kotitalouksien sisällä sekä sukupuoli- ja ikäerojen seurauksena; oman yhteisön sisällä, sosioekonomisten ryhmien välillä sekä kastijaon, etnisyyden tai varallisuuden perusteella. (Johnson & Rogaly 1997, 10.)

### 2.3 Köyhyyden kulttuuri

Köyhyys on maailmanlaajuisuudestaan huolimatta sidoksissa kulttuuriin, aikaan ja paikkaan. Köyhyyttä mitattaessa on otettava huomioon ainakin neljä seikkaa: aineelliset tosiasiat, yksilön tapa kokea asemansa, muiden ihmisten käsitykset yksilön tilanteesta sekä aika ja paikka.

Kari Salavuon (1996, 6) mukaan keskustelu köyhyyden syistä on sangen kiistanalaista. Selitykset eivät ole riittävän teoreettisia. On liian monia kausaalisia selityksiä ja syy ja seuraussuhteita on vaikea empiirisesti todentaa. Köyhyyden selitykset vaihtelevat yksilöllisestä käyttäytymisestä rakenteellisiin syihin. Kulttuuristen selitysten perusnäkemys on, että köyhien ihmisten ominaisuudet ovat köyhyyden syynä. Köyhyys on yksilön oma syy, häneltä puuttuu kuria, vastuuntuntoa tai kykyä huolehtia itse itsestään. Tästä syystä syntyy alakulttuureita, joissa köyhyys periytyy.

Köyhyys on niin monitahoinen ilmiö, ettei voi olla yhtä ainoata selitystä köyhyyden syistä ja seurauksista, korostaa Salavuo. On ymmärrettävää, että köyhyyden syyt vaihtelevat myös alueittain ja kansakuntien sisällä ja välillä. Jos köyhyyden lieventäminen on kansainvälisesti ja kansallisesti tärkeä tavoite, meidän on siedettävä erilaisia käsitteitä, mittareita ja selityksiä ja havainnoitava arkitodellisuutta. Mitä merkitystä on sillä, että kinastellaan oikeasta käsitteestä, mittareista ja yleistettävistä köyhyyden syistä, kun maailman 5,7 miljardisesta väestöstä 1,5 miljardia elää äärimmäisessä köyhyydessä ja rikkaissakin maissa sadat miljoonat elävät kehnosti, syövät huonosti, ovat asunnottomia eivätkä pysty edes vaatettamaan itseään.

Mitä on köyhyys? – on siis kysymys, johon ei kukaan voi antaa täysin yksiselitteistä vastausta. Lewis (1961, 20) määrittelee tutkimuksessaan köyhyyden kulttuuria. Hänen mukaansa antropologisessa käytössä termi kulttuuri merkitsee ennen kaikkea elämänmallia, joka on siirtynyt sukupolvelta sukupolvelle. Määritellessään kulttuuria köyhyyden ymmärtämiseksi hän haluaa korostaa, ettei köyhyys moderneissa maissa ole ainoastaan taloudellisen ahdingon ja epäjärjestyksen tila, ei ainoastaan jonkin puuttumista. Köyhyys voi olla myös jotain positiivista. Sillä on rakenne, järjellinen perusta ja puolustusmekanismit, joita ilman köyhät tuskin kestäisivät. Köyhyys on siis pysyvä ja sitkeä elämäntapa, joka on siirtynyt sukupolvelta sukupolvelle, vanhemmilta lapsille. Se on dynaaminen tekijä, joka pyrkii osalliseksi suurempaan kansalliseen kulttuuriin ja muuttuu omaksi alakulttuurikseen.

Lewisin (1961, 20-21) köyhyyden kulttuuria edustavat ne ihmiset, jotka elävät aivan sosioekonomisen skaalan pohjalla, köyhimmät työläiset, köyhimmät talonpojat, plantaasityöläiset ja suuri heterogeeninen massa työläisiä ja kaupustelijoita, joita on nimitetty ryysyläisiksi. Köyhyyden kulttuuri tai alakulttuuri syntyy erilaisissa historiallisissa yhteyksissä. Lewisin mukaan se kehittyy kun tiukka yhteiskunnallinen ja taloudellinen järjestelmä hajoaa tai kun sen korvaa joku toinen, kuten siirryttäessä feodalismista kapitalismiin tai teollisen vallankumouksen aikana. Se saattaa myös olla seurausta imperialistisesta valloituksesta, jolloin voitettut alistetaan orjan asemaan. Köyhyyden kulttuuri on kuitenkin usein pysyvä tila myös vakiintuneissa sosiaalisissa järjestelmissä. Köyhyyden kulttuurilla on eräitä yleismaailmallisia erityispiirteitä kuten merkittäviä yhtäläisyyksiä perherakenteessa, henkilösuhteissa, ajankäsityksissä, arvojärjestelmissä, kulutustottumuksissa ja yhteisyyden tunteissa alemman luokan yhteiskunnissa eri puolilla maailmaa.

Köyhyyden kulttuuri on yleensä paikallisesti suuntautunutta kulttuuria. Sen jäsenet ovat vain osittain yhtyneet kansallisiin instituutioihin ja ovat reuna-alueen ihmisiä vaikka eläisivätkin suuren kaupungin sydämessä. Köyhien koulutustaso sekä luku- ja kirjoitustaito on hyvin matala, eivätkä he kuulu ammattiyhdistyksiin. Taloudellisiin piirteisiin, jotka ovat luonteenomaisia köyhyyden kulttuurille kuuluvat esimerkiksi jatkuva kamppailu toimeentulosta, työttömyys ja alityöllisyys, huonot palkat, sekalaiset ammattitaitoa vaatimattomat työt, lapsityövoima, säästöjen puute, alituinen rahapula ja ruokavarastojen puuttuminen kotoa. Eräitä sosiaalisia ja psykologisia ominaispiirteitä ovat asuminen ahtaissa kortteleissa, oman rauhan puuttuminen, laumaelämä, alkoholismien yleisyys, jatkuva turvautuminen väkivaltaan riitoja ratkaistaessa, väkivallan käyttö lapsia kasvatettaessa, äidin ja lapsen hylkäämisen yleisyys, suuntaus kohti äitikeskeisiä perheitä ja



paljon suurempi äidinpuoleisten sukulaisten tuntemus. Muita piirteitä ovat voimakas orientoituminen nykyhetkeen, mihin liittyy vähäinen kyky suunnitella tulevaisuutta, sekä alistumisen ja fatalismin tunne. (Lewis 1961, 22.)

Monet köyhyyden alakulttuurin piirteet voidaan nähdä paikallisina yrityksinä ratkaista ongelmia, joita olemassa olevat instituutiot ja virastot eivät hoida. Kriittinen asenne joitakin hallitsevien luokkien arvoja ja instituutioita kohtaan, poliisinviha, epäluulo hallitusta ja korkeassa asemassa olevia kohtaan sekä kyynisyys, joka ulottuu koskemaan jopa kirkkoa, antaa köyhyyden kulttuurille vastarintaisen luonteen. Lopuksi köyhyyden alakulttuurissa on jälkijätöinen luonne siinä mielessä, että sen jäsenet yrittävät käyttää hyväksi ja yhteyttää toimivaan elämäntapaan mitä erilaisinta alkuperää olevien uskomusten ja tapojen jäännöksiä. (Lewis 1961, 23.)

## 2.4 Köyhyys Suomen kehitysyhteistyössä

Suomen kehitysyhteistyötä ohjaavat Suomen kehityskaupoliittinen linjaus vuodelta 1998 sekä kehitysyhteistyön periaatepäätös vuodelta 1996. Periaatepäätös esittelee kehitysyhteistyön kanavat ja määrittää kehitysyhteistyön päämääriksi:

- kehityksmaissa vallitsevan laajamittaisen köyhyyden vähentämisen
- yleismaailmallisten ympäristöuhkien torjumisen auttamalla kehityksmaita ratkaisemaan ympäristöongelmia
- yhteiskunnallisen tasa-arvon, kansanvallan ja ihmisoikeuksien edistämisen kehityksmaissa.

(KYO 2000c, 8.)

Suomi painottaa kumppanuusajattelua kehitysyhteistyössään. Yhteistyön perustana ovat poliittinen vuoropuhelu ja yhteistyöneuvottelut yhteistyömaan kanssa. Poliittisessa dialogissa käsitellään kattavasti maiden välisiä poliittisia, taloudellisia, kulttuuri- ja kehityssuhteita. Suomen lähtökohtana vuoropuhelussa ovat ne kriteerit, joille yhteistyösuhde rakentuu, mukaan lukien yhteistyöhallituksen sitoutuminen köyhyyden vähentämiseen ja demokratian, tasa-arvon, ihmisoikeuksien ja hyvän hallinnon edistämiseen sekä maan harjoittama talouspolitiikka ja ympäristökysymykset. Suomi myös rohkaisee yhteistyömaita aitoon vuoropuheluun ja omien prioriteettikysymystensä esiin nostamiseen. Keskeistä tässä lähestymistavassa on siis vastaanottajan oma vastuu kehityksestä sekä sen omaehtoisen toimintakyvyn kasvaminen ulkopuolisen avun tarpeen vähentämiseksi. (KYO 1999b, 12, 14; KYO 2001b, 13.)

Suomen pääyhteistyömaat kuuluvat enimmäkseen maailman köyhimpien maiden joukkoon. Suomi tukee ennen kaikkea sellaisia hankkeita ja ohjelmia, jotka tähtäävät köyhyyden vähentämiseen ja kiinnittävät huomiota heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin. Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston mukaan köyhyys ja poliittinen sorto koskettavat ennen kaikkea naisia ja lapsia ja tasa-arvon puute on sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen esteenä. Maapallon 1,3 miljardista köyhästä 70 prosenttia on naisia, vaikka naiset tuottavat 60 prosenttia maailman ruoasta. Naisten köyhyyteen ja eriarvoisuuteen nivoutuu samalla koulutuksellinen jälkeenjääneisyys ja usein omankin kulttuurin painostus alempiarvoiseen elämään. Naisnäkökulma on saanut erityisaseman useissa Suomen kehitysyhteistyöhankkeissa. (KYO 1999a, 131.)

Suomen lähtökohtana kehitysyhteistyössään on, ettei taloudellinen kasvu sinänsä riitä poistamaan köyhyyttä, vaan lisäksi tarvitaan kansanvaltaista poliittista järjestelmää, joka takaa tulojen tasapuolisen jakautumisen ja sosiaaliturvajärjestelmien luomisen heikoimmassa asemassa oleville yhteiskunnan jäsenille. Lisäksi on luotava edellytyksiä köyhien väestöryhmien osallistumiselle tuotannolliseen toimintaan. (KYO 1999b, 12.)

Sekä kahden- että monenväliset kehitysyhteistyökanavat tarjoavat Suomelle useita mahdollisuuksia toteuttaa köyhyyden poistamiseen liittyviä tavoitteitaan. Lisäksi kansalaisjärjestöjen kautta Suomi suuntaa merkittäviä varoja köyhyyden poistamiseen tähtääviin yhteistyöhankkeisiin kehitysmaissa. (KYO 1999b, 12.)

Yksi Suomen kehitysyhteistyöstrategioista köyhyyden vähentämiseksi on pienyrittäjyyden tukeminen. Yksityisen yrittäjyyden edistäminen on taloudellisen kehityksen keskeisiä edellytyksiä. Köyhien kehitysmaiden asukkaiden mahdollisuudet elinkeinotoiminnan aloittamiseksi ovat kuitenkin olleet hyvin huonot, koska heidän on vaikea saada rahoitusta perinteisiltä rahoituslaitoksilta. Yli 80 prosentilla kehitysmaan kotitalouksista ei ole mahdollisuutta hyödyntää perinteisiä rahoituslaitoksia. Sosiaalisen kehityksen huippukokouksen toimintaohjelmassa lueteltiin keinoja, joilla pyritään edistämään pienituloisten ja köyhien yhteisöjen kykyä hankkia tuloja, harjoittaa elinkeinotoimintaa ja lisätä tuottavuuttaan. Tässä yhteydessä korostettiin lainansaantimahdollisuuksien parantamisen ja pienyrittäjyyden tukemisen merkitystä. Toimintaohjelma totesi, että tukea on annettava erityisesti naisille ja huono-osaisille, jotka muutoin helposti jäävät taloudellisen toiminnan ulkopuolelle. (KYO 1999b, 21.)

Suomi pitää tärkeänä tukea myös pienrahoitushankkeita, joiden tarkoituksena on helpottaa säästämistä ja tarjota luottopalveluja köyhille ja hyvin pienimuotoista toimintaa harjoittaville yrittäjille. (KYO 1999b, 21.)

Ulkoisainministeriö on valmistellut ohjeet pienluottohankkeiden toteuttamiseen. Ohjeiden mukaan Suomen tukemien hankkeiden tarkoituksena on vahvistaa paikallisia rahoitusinstituuotteja, joilla on ajan mittaan mahdollisuus ryhtyä toimimaan itsenäisesti. Ohjeilla tähdätään muun muassa siihen, että lainat tavoittavat nimenomaan kaikkein köyhimmät väestönosat, kuten naiset. (KYO 1999b, 21.) Käsittelen ohjeita tarkemmin luvussa 5.1 selvittäessäni mikrorahoitusta Suomen valtion kehitysyhteistyössä.

### **3. MITÄ ON MIKRORAAHOITUS?**

#### **3.1 Mikrorahoituksen historiaa**

1950-luvulta lähtien hallitukset ja kansainväliset avustusjärjestöt ovat myöntäneet lainoja pientilallisille monien kehitysmaiden maaseuduilla. Oli huomattu, että köyhillä ihmisillä oli suuria vaikeuksia saada sopivan suuruisia lainoja, ja että monopoliasemassa olevat rahanlainaajat perivät heiltä suhteettoman suuria korkoja. Lainojen käyttöä pyrittiin ohjaamaan ja takaisinmaksu-aikataulut perustuivat investoinneista odotettuun tulojen virtaan. Maksut olivat yleensä yliarvioituja. Usein laskelmat perustuivat maataloudessa hyvien vuosien tuloihin. Tämän tuloksena lainat jäivät usein maksamatta takaisin. Näiden lainoitusjärjestelmien uskottavuus ja rahoitusmahdollisuudet alkoivat vähitellen heiketä kun valtion varoja käytettiin vaalien alla maksamattomien ja myöhässä olevien lainojen lykkäämiseen. Riippuvuus hallituksen ja lahjoittajien oikuista yhdessä huonojen investointipäätösten ja alhaisen takaisinmaksutason kanssa teki näistä rahoituslaitoksista kykenemättömiä ylläpitämään lainoitusohjelmiaan. Luottojen tarjonta köyhille oli lyhytaikaista ja rajoitettua. (Johnson & Rogaly 1997, 5.)

Mikrorahoitukseksi kutsutaan laina- ja säästöjärjestelyitä, jotka on kehitetty vastaamaan siihen tarpeeseen, joka jää perinteisten epävirallisten rahoitusjärjestelmien ja modernin pankkisektorin välille. Eniten tarvetta tällaisille uusille rahoitusjärjestelyille on ihmisillä ja pienyrityksillä, joiden rahavirrat (tulot ja menot) ovat pieniä ja joita olemassa olevat rahoitusjärjestelyt eivät tavoita. (Elonheimo 2000, 7.) Keskityn tässä työssäni pääasiassa mikroluottoihin, jotka ovat siis vain yksi mikrorahoituksen osa.

Pankkien ovella vartioivat turvamiehet eivät päästä köyhännäköisiä ihmisiä sisään. Moniin pankkeihin esimerkiksi Afrikassa ei vielääkään pääse sisään ilman kenkiä. Monilla pienyrittäjillä ei niitä ole. On myös muita syitä mikseivät pankit ole suostuneet lainaamaan näille pienyrittäjille. Pankkiirit Aasiassa, Afrikassa ja Latalalaisessa Amerikassa ovat tottuneet lainaamaan suurille yrityksille, joiden upeasti painettuihin yrityssuunnitelmiin he ovat voineet tutustua. Epävirallisen sektorin pienyrittäjiä pankkiirit eivät tunne, eikä näillä ole antaa pankille pienyrityksensä toimintasuunnitelmia kirjallisessa muodossa. Kaiken lisäksi pienyrittäjät haluavat lainata pieniä summia. On ymmärrettävää, että pankit lainaavat mieluummin viidelle asiakkaalle miljoonan markan lainat kuin 50'000 asiakkaalle sadan markan lainan. Viiden asiakkaan lainojen paperityö ja hallintokulut ovat minimaalisia verrattuna 50'000 asiakkaan lainojen hoitokustannuksiin. Pankit haluavat myös jotain lainojensa vakuudeksi. Pienyrittäjän savimaja, jonka jo ehkä seuraava monsuuni pyyhkäisee maan tasalle tai vanha polkupyörä – usein pienyrittäjän ainoa omaisuus – ei pankkia lainan vakuutena kiinnosta. (Malkamäki 1996, 4.)

Köyhillä ihmisillä on aina ollut omat perinteiset rahoitusjärjestelmänsä, jotka sekä hyväksikäyttävät että palvelevat heitä. Näin ollen mikrorahoitus ei ole mikään uusi keksintö. Mikä on uutta on se, että nykyaikaisten muodollisten rahoituslaitosten ihmiset, jotka siis ennen ovat tottuneet palvelemaan vain rikkaita, ovat huomanneet voivansa oppia epävirallisesta köyhiä palvelevasta rahoitusjärjestelmästä ja jopa hyötyä tästä uudesta markkina-alueesta. Rahoituspalveluita on tavattu pitää pienyritysten avustajina, nyt ne voidaan tulkita yrityksiksi itsessään. (Harper 1998, 6.)

Malcolm Harperin (1998, 6) mukaan moderni mikrorahoitus johtaa juurensa kahteen pitkäaikaiseen rahoitusjärjestelmään, rahanlainaajiin ja paikallisiin säästöryhmiin. Rahanlainaajat, kuten muutkin välikädet yleensä, ovat perinteisesti olleet halveksittuja ja vihattuja. Paikallisia säästöryhmiä ei ole vihattu, mutta niitä ei ole hyväksytty muodollisiin rahoituslaitoksiin, paitsi tuodessaan talletuksia. Perinteisesti maailman yhteisöillä on ollut säännöllinen säästömalli, lainamahdollisuuksin tai ilman. Ne on kuitenkin yleensä nähty köyhän miehen tai tavallisimmin köyhän naisen pankkitoimien korvikkeeksi, ei niinkään väyläksi voittoa tuottaviin pankkipalveluihin. Mikrorahoituslaitokset ovat omaksuneet monia näiden kahden perinteisen rahoitusjärjestelmän vahvuuksista. Niiden tulevaisuus riippuu pitkälti siitä, kuinka hyvin ne pystyvät yhdistämään vanhojen järjestelmien meriitit ja samalla päästä yli niiden ongelmista.

Erityisesti Aasiassa moni pienyrittäjä joutuu lainaamaan raaka-aineet tuotantonsa varten niitä myyvältä kauppiaalta. Valmiit tuotteet pienyrittäjä on sitoutunut myymään takaisin kauppialle kauppiaan määräämällä hinnalla ja korolla. Useimmilla pienyrittäjillä ja –viljelijöillä on pulaa pääomasta, jotta tuotantoa voitaisiin laajentaa niin paljon, että se elättäisi perheen. Mikrotyrittäjät kokevatkin yritystensä vakavimmaksi ongelmaksi pääoman puutteen. Pienetkin lainat mahdollistaisivat tuotteiden ostamisen suuremmissa erissä ja halvempaan hintaan. Luottojen oletetaan ratkaisevan tämänkin ongelman. Ja mikä tärkeintä, lainat vähentävät ihmisten riippuvuutta lahja-avusta, poistavat holhouksen ja kasvattavat oman arvon tunnetta. (Forsström 1995, 37; Malkamäki 1996, 2.) Luototus tukee myös vastuun ja omistajuuden siirtämistä vastaanottajan harteille. Luototushan on vain kanava ja luoton ottajan on itse harkittava mihin rahansa käyttää.

1970-luvun puolivälissä alettiin siirtyä markkinatalouteen pohjautuviin ratkaisuihin, jolloin todettiin, ettei epävirallisilla lainanantajilla ollut mahdollisuuksia saada tarkkoja tietoja lainansaajista. Tämä johti siihen, että lainanantajat alkoivat periä korkeampia korkoja kuin viralliset pankit, perustellen sitä suuremmalla riskillä siitä, ettei lainoja maksettaisi takaisin. (Johnson & Rogaly 1997, 6.)

Mikrorahoituslaitokset perivätkin korkoja, joita voisi kutsua jopa kiskurimaisiksi. Harper huomauttaakin (1998, 5, 11-12), että monissa tapauksissa niiden korot ylittävät lain sallimat määrät, jolloin laitosten täytyy salata todelliset korkonsa. Erityisesti islamilaisissa kulttuureissa osa koroista tulee maksaa hallintokuluina. Muut perivät korkoa, ikään kuin lainasumma olisi koko ajan sama, vaikka se todellisuudessa vähenee joka maksukerralla. Tämän voisi sanoa olevan petollista, mutta monet neuvovat hyväksymään tavan kehitystä ylläpitävältä laitokselta. Köyhät ovat aina joutuneet maksamaan enemmän luotoistaan, hyödykkeistään ja palveluistaan ja Harperin mielestä tulisikin huolehtia, ettei mikrorahoituksesta tule perinteisen epäoikeudenmukaisuuden laillista versiota ja kurjuuden lisääjää. Mikrorahoitusta ei saisi pitää itsestään selvästi muita vaihtoehtoja parempana.

Yleisesti on tunnettua, että kaupallisista pankeista tai muista muodollisista laitoksista lainaavien mahdollisuudet eivät ole olleet mahdollisuuksia suurimmalle osalle mikrorahoituslaitosten asiakkaita. Markkinakoroista puhuttaessa on muistettava, ettei näiden asiakkaiden markkinoita ole ne, joihin me olemme tottuneet. Heidän markkinansa ovat olleet rahanlainaajat, paikalliset kauppiat, perhe tai ystävät ja markkinakorkonsa se, mitä nämä ovat keksineet pyytää. Tämä korko on saattanut olla satoja, ellei jopa tuhansia prosentteja vuodessa, tai sitten lähellä mikrorahoituskorkojen tasoa. Uusia korkoja tulee verrata siihen mitä oli ennen, ei pankkien

korkeisiin, jotka eivät ole olleet heidän ulottuvillaan. Köyhille on tärkeämpää päästä käsiksi lainaan, kustannuksista huolimatta. Mikrorahoituslaitokset ovat pystyneet tarjoamaan parempia mahdollisuuksia kuin kaupalliset pankit. Ne ovat tehneet tämän nerokkaan suunnittelun ja hyvän johtamistavan kautta, mutta myöskin perimällä korkeampia korkoja. Jos korot olisivat olleet täysin mahdottomia, köyhät eivät olisi pystyneet maksamaan niitä, eikä rahanlainaus olisi ollut kannattavaa liiketoimintaa. (Harper 1998, 12-13.)

### 3.2 Mikrorahoituksen kohderyhmät ja käyttötarkoitukset

Mikrorahoituksen asiakaskunnassa ei voi täysin erottaa henkilöä ja hänen yritystään tai perhettään. Kotitalouden ja pienyrityksen raja kun on usein häilyvä. Varoja siirrellään niiden välillä niin, että sekä kodin että yrityksen kulut voidaan maksaa ajallaan. Elonheimo (2000, 8) korostaakin, että asiakasta arvioidessa on muistettava ottaa huomioon hänen tilanteensa tämän kokonaistalouden kannalta sekä asemansa talouden sisäisessä päätöksenteossa.

Asiakkaina mikrorahoituslaitoksilla on sekä henkilöitä, perheitä että mikroyrityksiä. Mikroyritykset ovat hyvin pieniä yrityksiä, joista pienimmät työllistävät yhden osa-aikaisen työntekijän, suurimmatkin alle kymmenen henkeä. Suurin osa työntekijöistä on perheenjäseniä. Kehitysmaissa mikroyritykset toimivat yleensä talouden epävirallisella sektorilla, mukana on esimerkiksi katukaupustelijoita, riksakuskeja, käsityöläisiä ja maanviljelijöitä.

Henkilöistä mikrorahoitusta on suunnattu erityisesti kahdelle ryhmälle: naisille ja köyhille. Monien kehitysmaiden talous perustuu maatalouteen. Näissä maissa naiset tuottavat suurimman osan perheen ravinnosta. Lisäksi naiset huolehtivat lapsista, sairaista ja vanhuksista. Usein heidän vastuullaan on myös ansaita osa perheen rahatuloista. Naisille tarkoitettut mikrorahoitusohjelmat ovat olleet tervetullutta korjausta naisten tuotantoroolin halveksuntaan. Joillain naisilla mikrorahoitusohjelmat ovat jopa saaneet liikkeelle prosessin, jota nämä elementit ovat oikeastaan vahvistaneet. On olemassa esimerkkejä, joissa naiset ovat osoittaneet merkittävää aloitekykyä nostamalla tulotasoaan ja parantamalla asemaansa sekä perheessä että yhteisössä, pääasiassa useampien lainojen jälkeen.

Luottojen vaikutusta naisten mikroyrityksiin tarkasteltaessa on Petra Forsströmin mukaan (1995, 37) muistettava, etteivät naisten yritykset ole erillään muusta taloudesta. Heidän työnsä epävirallisessa taloudessa on eräänlainen kotitaloustyön jatke. Luottoja ja yritysten voittoja, jos

sellaisia on, ei sijoiteta kasvattamaan yritystä yksinään, kuten miesten yritysten kohdalla usein tapahtuu. Rahat käytetään kokonaistalouden ja kokonaistilanteen parantamiseksi. Tämän vuoksi monet järjestöt suuntaavat luottoja juuri naisille.

Ensimmäiset lainat otetaan useimmiten kulutustarkoituksiin. Ruokaan ja lääkkeisiin kuluttaminen auttaa ihmistä tekemään työtä ja ansaitsemaan sitä kautta rahaa. Vaatteet voisi myös nähdä kulutustavaroiksi, mutta se, jolla on muutama vaatekappale, pystyy paremmin menemään työhön kuin se, jonka ainoa vaate on niin kulunut tai likainen, että täytyy pysyä kotona. Köyhät lainaavat rahaa myös lasten koulutukseen, joko koulumaksuihin, koulupukuun, kirjoihin tai muuhun sellaiseen, jota ilman osallistuminen olisi mahdotonta. Tämä ei johda nopeaan tulonsaantiin, mutta koulutus, nimenomaan alimmalla tasolla, on varmasti tuottavin mahdollinen pitkäikäisen investointi missä tahansa yhteisössä. (Harper 1998, 13-14.)

### 3.3 Mistä raha tulee?

Luotoille on valtava tarve; köyhien on lainattava ja heidän pieninvestointiensa tuotettava tarpeeksi, jotta he pystyisivät maksamaan mitä lainanantajat tarvitsevat. Rahoitustoiminta ei kuitenkaan ole vain lainaamista; rahavaroja on ylläpidettävä, jotta niitä voidaan käyttää. Rahanvälityksen juuret ovat paikallisissa yhteisöissä. Jotkut säästävät ja toiset lainaavat. Heidän erilaiset tarpeensa tyydytetään keskinäisellä vaihdolla tai muiden rahoitussiirtojen kautta. Köyhissä yhteisöissä, joissa kukaan ei ole enempää rahaa kuin he tarvitsevat, tällainen rahan kierrätys voi kuitenkin olla kannattamatonta. (Harper 1998, 18.)

Säästämistarve ei yleensä ole sidoksissa ylimääräiseen rahaan, vaan pikemminkin epävarmuuteen, korostaa Harper. Kotitalouksissa, joissa jopa yhden päivän sairastaminen voi johtaa nälän näkemiseen tai joissa päivän tulot riippuvat säästä tai maanomistajan oikuista, olisi hyvä olla säästöjä. Säästämistarve liittyy kyvyttömyyteen investoida. Köyhät ihmiset voivat kuluttaa, mutta pääsyy heidän köyhyyteensä on puutteelliset mahdollisuudet investoida kannattavasti. Heillä ei ole resursseja, kykyä eikä tietoa. Näin ollen he eivät voi käyttää lainoja, jotka tarvitsee maksaa takaisin; säästämistarve liittyy kyvyttömyyteen lainata. (Harper 1998, 18.)

Erityisesti naisilla on ongelmia säästettäessä kaupallisiin pankkeihin. Pankkien konttorit sijaitsevat heidän kannaltaan hankalissa paikoissa eikä niiden aukioloaikoja ole sovittu koko päivän työskentelevien asiakkaiden intressien mukaan. Monet pankit kieltäytyvät avaamasta säästötiliä

tiettyä minimimäärää pienemmille säästöille tai vaativat tietyn tason pitämistä. Ne saattavat myös kieltäytyä maksamasta korkoa pienille säästöille tai jopa vaatia asiakkaitaan lopettamaan tilinsä, jos tietty raja alittuu. (Harper 1998, 18-19.)

Voidaan kuitenkin olettaa mikrorahoituslaitosten lähestyvän perinteisiä malleja, jolloin asiakkaiden säästöt saattaisivat muodostaa pääosan niiden rahavaroista. Se vähentäisi niiden riippuvuutta ulkopuolisista, mahdollisesti lahjoitetuista, rahalähteistä, mutta myöskin lisäisi asiakkaiden samaistumista organisaatioon. (Harper 1998, 19.)

Kaupalliset pankit ovat Harperin mukaan (1998, 20) perinteisesti mobilisoineet köyhien ihmisten pienen kustannustason talletukset ja lainanneet kaupunkien asukkaille, joilla on enemmän investointimahdollisuuksia. Tilanne ei ole muuttunut, eikä rahavirtojen kääntymistä keskustasta periferiaan ole odotettavissa. Monet pankit ovat kuitenkin alkaneet työntää rahaa köyhien suuntaan ja rohkaisseet heitä säästämään. Ne lainaavat pieniä summia yksittäiselle ihmiselle ja kohtelevat pienlainaajien ryhmiä uutena asiakasmuotona. Tämä vähentää pankkien siirtokustannuksia kokoamalla pienasiakkaiden lainat, takaisinmaksut ja säästöt yhdelle tilille. Pankit eivät kuitenkaan lainaa köyhille siksi, että olisivat huomanneet pienasiakkaiden olevan kannattava uusi asiakasryhmä, josta tulisi voitokasta liiketoimintaa, vaan hallitukset vaativat niitä tekemään näin. Sen sanotaan olevan suhdetoimintaa tai ne ovat saattaneet saada suuria tällaiseen lainamuotoon sidottuja lahjoituksia, jotka tekevät toiminnan kannattavaksi.

Mikrorahoituslaitoksilla ei kuitenkaan ole vain kaupallisia rahoitusmuotoja. Ne saattavat saada tukea hallituksilta ja paikallisilta tai ulkomaalaisilta avustusjärjestöiltä. Harperin mielestä (1998, 20-22) on fakta, että tämänkaltainen tuki on välttämätön pikastartti uuden aallon mikrorahoitukselle ja sen jatkaminen on tärkeää monien järjestelmien säilymiselle, sillä mikrorahoitus ei ole perustunut voitollisuuteen. Suurin osa rahoituslaitoksista saa jonkinlaista tukea, vaikka ne ovatkin jo huomattavasti riippumattomampia kuin aloittaessaan toimintaansa.

Suomi on ollut mukana Afrikan mikrolaina-ohjelmassa. Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto ei määrää lainanottajien toimintaa, mutta vaatii selvitystä rahankäytöstä. Lainaaja voi valita oman yrityksensä toiminta-alueen ja muita siihen liittyviä asioita. Vaikka luottoyhdistysten toiminta on ollut positiivista, ja mikrolaina lupaava väline köyhyyden poistamisessa, jäljellä on vielä pari ongelmaa. Afrikassa luottoyhdistys katsotaan pelkästään lainaa antavaksi järjestöksi. Tämän vuoksi monet luottoyhdistykset kärsivät säästöjen puutteesta, jonka



vain ulkomaiset kehitysapujärjestöt voivat täyttää. Tämä voi johtaa epäterveen riippuvuussuhteen syntymiseen. Mikrolainan toiminta kehityksen edistäjänä on kuitenkin pitkä prosessi: esimerkiksi Grameen Bank toimi 17 vuotta tuettuna, ennen kuin se pystyi seisomaan omilla jaloillaan. (Mashaire 1998, 29.)

Tätä taustaa vasten uuden mikrorahoitusjärjestelmän kehittymistä on seurattu jännityksellä. Se on onnistunut vähentämään kustannuksia ja riskejä tarjottaessa lainoja köyhille ja eristyksissä asuville ihmisille, sekä tuomaan rahoituspalveluja myös niille, jotka ovat tähän asti jääneet ilman.

#### **4. RAHOITUSLAITOKSET**

Myös mikrorahoituksessa, kuten monilla muillakin alueilla, asiaa hoitava organisaatio, on tärkeämpi kuin asia itsessään. Harper toteaa monien esimerkkien osoittavan, että myös hyvin muotoiltu ohjelma on voinut epäonnistua, koska sitä toteuttava laitos on ollut kyvytön hoitamaan sitä kunnolla. On huomattava, että menestys johtuu järjestelmän kannattavuudesta enemmän kuin itse ohjelman hyveistä. (Harper 1998, 23.)

Velan takaisinmaksukin riippuu siis paljolti henkilökunnan pätevydestä; heidän on osattava määritellä juuri sopiva lainasumma asiakkaalle. Sillä liian pieni laina ei lisää tuottavuutta tarpeeksi ja jää siksi maksamatta. Liian suuri taas kaatuu suuruuteensa. (Simonen 1996, 14.) Laina on usein kiperä paikka ja ihmiset suhtautuvat siihen hyvin erilaisilla tavoilla. Toiset ihmiset ajattelevat taloudellista hyötyä. Toiset taas ajattelevat keskenään asioivien ihmisten suhteita. Kumpikin seikka on tärkeä, kun maaseudun ihmisille tarjotaan mikroluottoja.

Esittelen seuraavaksi kuuluisimman rahoituslaitoksen, mikrorahoituksen todellisen uranuurtajan, Grameen Bankin toimintaperiaatteita sekä otan suppeammin esille muutaman muun vastaavan pankin, jotka toimivat toisissa maanosissa.

##### **4.1 Grameen Bank**

Eteläisessä Aasiassa, Bengalinlahden pohjukassa sijaitseva Bangladesh kuuluu maailman tiheimmin asuttuihin maihin. Jokaista neliökilometriä kohden on lähes 1000 asukasta. Yli 130 miljoonan väestöllään Bangladesh on maailman kahdeksanneksi suurin valtio. Suurin osa Bangladeshin maasta on viljelykelpoista ja hedelmällistä. Toistuvat tulvat ja kuivuuskaudet tuhoavat kuitenkin

maan satoa, ja muun muassa sen takia Bangladesh kuuluu maailman köyhimpiin valtioihin. Huomattava osa väestöstä elää köyhyysrajan alapuolella. Bangladeshin naisten koulunkäyntimahdollisuudet ovat heikot. Vuonna 1995 vain noin neljännes naisista oli luku- ja kirjoitustaitoisia (Unicef 2000, 96).

Grameen (tarkoittaa bengalin kielellä kylää ja maaseutua) Bank on kääntänyt tavanomaisen pankkijärjestelmän nurinpäin poistamalla lisävakuuksien tarpeen ja luonut järjestelmän, joka perustuu keskinäiseen luottamukseen, vastuuseen, osallistumiseen ja luomiseen. Grameen Bank myöntää lainoja köyhistä köyhimmille Bangladeshin maaseudulla. Grameen Bankissa laina on kustannustehokas ase taistelussa puutetta vastaan ja pyrkii kehittämään niiden köyhien sosio-ekonomista kehitystä, jotka ovat jätetty pankkitoimintojen ulkopuolelle sillä perusteella, että he ovat köyhiä, eivätkä siten pankkikelpoisia. Professori Muhammed Yunus, Grameen Bankin perustaja ja pääjohtaja ajatteli, että jos taloudelliset resurssit saadaan köyhien ulottuville, tarkoituksenmukaisin ja järkevin keinoin, niin ”nämä miljoonat pienet ihmiset miljoonine pienine tavoitteineen” saavat aikaan maailman suurimman kehitysihmeen. (Grameen.)

Mikroluoton myöntämistä miettiessään Grameen Bank käyttää kolmen C:n menetelmää, jotka pätevät täysin myös suomalaisissa pankeissa:

*Character (luonne)*: tarkoittaa sitä, kuinka henkilö on selviytynyt aikaisemmista velkajärjestelyistään. Lainanhakijan luottohistoria, henkilökohtainen tausta, rehellisyys ja luotettavuus lainan takaisinmaksuun vaikuttavat suuresti lainan myöntämiseen.

*Capacity (määrä)*: tarkoittaa sitä kuinka suuren lainan asiakas pystyy mukavasti käsittelemään. Tulovirrat analysoidaan ja tarkastetaan kaikki lainmukaiset velvollisuudet, jotka saattavat vaikuttaa lainan takaisinmaksuun.

*Capital (pääoma)*: tarkoittaa lainanhakijan nykyistä omaisuutta, kuten kiinteä omaisuus, säästöt tai investoinnit, joita voidaan käyttää takaisinmaksuun, kun ei ole tuloja. (Grameen.)

Lainojensa hyväksynnässä, jakamisessa ja takaisinmaksuissa Grameen Bank noudattaa seuraavanlaista prosessia:

1. Pankkivirkailija viettää jonkin aikaa kylässä kertoen ihmisille pankista, sen metodeista ja jäsenyysvaatimuksista.
2. Viisi kiinnostunutta henkilöä, kaikki naisia tai kaikki miehiä, päättävät muodostaa ryhmän. He ilmoittautuvat pankkivirkailijalle, joka tulee tapaamaan heitä yhden jäsenen kotiin selvittääkseen yksityiskohtaisemmin mitä tuleman pitää.

3. Ryhmälle järjestetään 7-10 päivän koulutus. Koulutuksen aikana he opettelevat kirjoittamaan nimensä, luettelemaan mahdollisimman monta pankin 16 pankkitoimintaa ja parempaa elämää koskevasta päätöksestä ja ymmärtämään pankin perussäännöt.
4. Koulutuksen jälkeen virkailija vierailee vielä jokaisen ryhmäläisen kotona ja tarkistaa, että he täyttävät asiakkaan vaatimukset, eivät omista maata ainakaan puolta eekkeriä (n. 0,2 ha) enempää, eikä pientilansa lisäksi muuta omaisuutta kuin korkeintaan 10'000 takan (1 BDT = n. 0,12 FIM, tilanne 4.9.2001) arvosta.
5. Aluetoimiston virkailija tapaa ryhmän sekä antaa hyväksymisensä.
6. Uusi ryhmä joko yhdistetään johonkin vanhaan keskukseseen, jossa on kahdesta kahdeksaan ryhmää tai muodostaa uuden keskuksen, johon siirtyy myös joku tai joitakin ryhmiä muista keskuksista. Tällä tavoin he voivat saada tapaamispaikan lähempänä kotiansa.
7. Ensimmäisessä viikkotapaamisessa jokainen tuo seitsemän takaa aloittaakseen erikoisrahastonsa; he siis säästävät yhden takan joka päivä, jolloin ryhmä saa kokoon 35 takaa viikossa. He antavat rahat virkailijalle, joka vie ne sivukonttoriin avatakseen heille rahaston. Toisessa tapaamisessa, samana päivänä samaan aikaan viikkoa myöhemmin, jäsenet tuovat taas seitsemän takaa ja jatkavat sitä niin kauan kuin ovat ryhmän ja pankin jäseniä.
8. Kolmen tai neljän tapaamisen jälkeen ryhmä voi esittää yhden tai mahdollisesti kaksi lainanomusta. Ensimmäinen laina voi olla maksimissaan 3'000 takaa. Muut lainanomukset käsitellään myöhemmissä tapaamisissa. Sihteerin ja puheenjohtajan tulee jättää anomuksensa viimeisinä.
9. Sivukonttorin johtaja hyväksyy anomuksen ja toimittaa aluetoimistoon hyväksyttäväksi.
10. Hyväksytyt lainat maksetaan sivukonttorissa yksittäiselle jäsenelle henkilökohtaisesti tai edustajalle, jos on kyse ryhmälainasta, minä tahansa sopivana päivänä seuraavalla viikolla.
11. Myönnetyt lainat tulee käyttää ehdotettuun tarkoitukseen seitsemän päivän kuluessa, ellei ryhmä päättä toisin. Takaisinmaksu aloitetaan viikko lainan maksamisen jälkeen. Lainaa maksetaan takaisin 50 samansuuruisena eränä, 16 prosentin korolla. Etukäteismaksut hyväksytään. Yhtään lainanomusta ei hyväksytä, mikäli jollain ryhmäläisellä on maksurästejä. Takaisinmaksut kerätään viikkotapaamisissa samalla seitsemän takan rahastomaksujen kanssa. Asiakkaiden tulee säästää seuraaviin rahastoihin osana ryhmäperustaista rahoitusjärjestelmää: ryhmärahasasto, erikoisrahasto, hätärahasasto ja lasten hyvinvoinnin rahasto. (Harper 1998, 33-39.)

Vuodesta 1984 lähtien pankki on myöntänyt asuntolainoja talon rakentamiseen tai korjaukseen. Niiden takaisinmaksuaika on kymmenen vuotta ja korko vain 5 %. Asuntolainan voi saada vain, jos on kahden vuoden ajan maksanut lainansa takaisin ja noudattanut pankin yhteiskunnallista

ohjelmaa. Lainat on sidottu siihen, että lainaaja rakentaa talonsa kunnollisista aineksista, muun muassa käyttämällä Grameenin välittämiä sementtipilareita. Tulvien vaivaamassa maassa tällä on saatu parannettua asumistasoa huomattavasti. (Elonheimo 2000, 13.)

Grameen Bankilla on käytössään yhteiskunnallinen ohjelma, 16 päätöstä, joka jokaisen asiakkaan on opetettava ja jota heidän on noudatettava vähintään koko asiakassuhteen ajan. (Ks. liite 1.) Sen tarkoituksena on auttaa 1) korottamaan uusien ryhmien sosiaalista ja poliittista tietoisuutta 2) keskittymään köyhimpien kotitalouksien naisiin, joiden voimakkaalla elämänhalulla saadaan enemmän kehitystä aikaan näissä perheissä ja 3) rohkaisemaan näitä osallistumaan sosiaalisiin ja fyysisiin projekteihin, kuten esimerkiksi taloudenhoitoon, sanitaatioon, hyvän veden juomiseen, koulutukseen ja perhesuunnitteluun. (Grameen)

Nykyään Grameen Bank on maan suurin maaseuturahoituslaitos. Grameen Bankin mielestä sen menestyminen osoittaa, että monista vastustavista asioista voi päästä yli ja saada huolellisella johtamistavalla jopa köyhille lainaamisen kannattavaksi. Yleinen käsitys on esimerkiksi ollut etteivät köyhät pysty maksamaan lainojaan takaisin; tosiasiaa lainoista on maksettu takaisin 97 prosenttia. Toiseksi on ajateltu, etteivät naiset olisi pankkikelpoisia; kuitenkin vuoden 1992 alussa 94 prosenttia Grameen Bankin lainansaajista oli naisia. On epäilty, etteivät köyhät pystyisi säästämään; ryhmissä säästäminen on luuloista huolimatta osoittautunut yhtä menestyksekkääksi kuin ryhmille lainaaminenkin. Maaseudun valtasuhteiden on uskottu ajavan tällaisen pankin epäonnistumaan; Grameen Bank on kuitenkin pystynyt jopa laajentamaan toimintaansa nopeassa tahdissa. Vuonna 1980 sillä oli alle 15'000 lainansaajaa, mutta vuoden 1998 lopussa jo 2,34 miljoonaa jäsentä (heistä 2,24 miljoonaa naisia). Pankilla on 66'581 ryhmää, joista 33'126 naisten muodostamia, 38'957 kylässä, kattaen näin yli puolet Bangladeshin kylistä. (Grameen.)

On arvioitu, että Grameen Bankin jäsenten keskimääräiset tulot olisivat noin 50 prosenttia korkeammat kuin vertailuryhmällä kylässä, jossa Grameen Bank ei toimi, ja noin 25 prosenttia korkeammat kuin Grameenin oman alueen kylissä olevilla ei-jäsenillä. Maattomien on todettu hyötyneen eniten. Tämä on johtanut merkittävään köyhyyden alenemiseen Grameen Bankin asiakkaiden keskuudessa. Heistä enää vain 20 prosenttia elää köyhyysrajan alapuolella, ei-jäsenien vastaavan luvun ollessa 56 prosenttia. Ammattijakauma on muuttunut maataloustyöläisistä pienen kaupallisen toiminnan yrittäjiin. (Grameen.)

Grameen Bankin toimintametodia voidaan kuvata muun muassa seuraavien periaatteiden kautta:

1. Aloitetaan mieluummin ongelmasta kuin ratkaisusta: luottojärjestelmän tulee pohjautua sosiaalisten taustojen selvittämiseen, eikä etukäteen sovittuihin pankkijärjestelmiin
2. Ylläpidetään edistykseen tähtäävää asennetta: kehitys on pitkä prosessi, joka riippuu taloudellisten toimijoiden pyrkimyksistä ja sitoutumisesta.
3. Varmistetaan, että luottojärjestelmä palvelee köyhien tarpeita, eikä päinvastoin: luottovirkailijat kiertävät kylissä, joka mahdollistaa sen, että he oppivat tuntemaan lainansaajat.
4. Rajoitetaan luotonanto aluksi tuloja tuottavaan toimintaan, jonka lainansaaja voi vapaasti valita. Mahdollistetaan se, että laina kyetään myös maksamaan takaisin.
5. Nojaututaan solidaarisuusryhmiin: pienet epäviralliset ryhmät koostuvat yhteistyötä tekevästä jäsenistä, joilla on sama tausta ja jotka luottavat toisiinsa.
6. Liitetään säästäminen luottoihin, eikä pidetä sitä ennakkovaatimuksena.
7. Tehdään kaikki mahdollinen taloudellisen tasapainon varmistamiseksi.

(Grameen)

Grameen Bankin asiakkaiden on todettu kapuavan yhä ylemmäs talouden portaita. Pankki toivookin kykenevänsä auttamaan lainansaajiaan jatkamaan hyvää kehitystä, kunnes Grameen Bankia ei enää tunnettaisi köyhien pankkina vaan pikemminkin entisten köyhien pankkina.

Menestyksekkäällä toiminnallaan köyhyden vähentämiseksi Grameen on innoittanut monia ihmisiä ja instituutioita ympäri maailman. Yli 4'000 ihmistä noin sadasta maasta on viimeisen kymmenen vuoden aikana käynyt läpi Grameen Bankin koulutusjakson. Jotkut näistä ovat palanneet kotimaihinsa ja kopioineet Grameen Bankin systeemin helpottaakseen oman maansa köyhiä puutteen yli pääsemisessä. Viimeisen vuosikymmenen aikana on 58 maassa perustettu yhteensä 223 kopioitua Grameen ohjelmaa. Yhteenlaskettuna ne ovat saavuttaneet monta sataa tuhatta köyhää lainansaajaa ympäri maailman. (Grameen.) Jäljempänä käsiteltävä Suomen valtion mikroluottohanke Filippiineillä on esimerkki tällaisesta.

#### 4.2 Kenya Rural Enterprise Program (K-REP), Kenia

Kenya Rural Enterprise Program (K-REP) on kenialainen vuonna 1984 perustettu kansalaisjärjestö, jonka tehtävänä on rohkaista vähätuloisia osallistumaan kehitykseen ja parantaa heidän elintasoaan mikrorahoituksen välityksellä. Vuonna 1997 K-REP irrotti toimivat mikrorahoitusohjelmat pankiksi ja kansalaisjärjestön tehtäväksi jäi jatkaa koulutusta, tiedotusta ja konsultointia. Lainaohjelmien

siirto K-REP –kansalaisjärjestöltä K-REP –pankille tapahtui käytännössä myymällä lainat, henkilökunta ja tietojärjestelmä pankille. (Elonheimo 2000, 17, 20.)

K-REPin Juhudi-lainaohjelma on tarkoitettu mikro- ja pienyrittäjille. Lainaajat muodostavat viiden hengen Watano-ryhmiä. Kuusi ryhmää muodostaa KIWAN. Jokaisen Kiwan tulee rekisteröityä itseapuryhmäksi. Jokaisen pankkityöntekijän pitäisi hoitaa vähintään 300 asiakasta. Pankkityöntekijän piiri on yleensä maantieteellisesti säteeltään enintään 2,5 kilometriä. Näin hän voi käyttää tehokkaasti aikansa pienellä alueella. Käytännössä Juhudi-ohjelma ei toimi maaseudulla. Juhudi-ohjelmaa aloitettaessa kiinnitettiin liian paljon huomiota nopeaan kasvuun. Watanot ja Kiwat koottiin nopeasti ja ensimmäiset lainat myönnettiin jo kuuden viikon kuluttua ensimmäisestä tapaamisesta. Ryhmien yhteenkuuluvuuden tunne ei ollut riittävä ja lainojen vakuudeksi ajateltu ryhmäpaine ei toiminut. Monet jättivät lainojaan maksamatta. Sittenmin alkuvaiheen kommelluksista on otettu opiksi. (Elonheimo 2000, 17-18.)

Toinen K-REPin rahoitusohjelma, Chikola, on tarkoitettu mikro- ja pienyrittäjien jo olemassaoleville vuorotteleville säästö-luottoryhmille, osuustoimintaryhmille ja epävirallisen sektorin yhdistyksille. K-REP myöntää lainan tällaiselle ryhmälle kokonaisuutena ja ryhmä itse päättää sen lainaamisesta omille jäsenilleen. (Elonheimo 2000, 18-19.)

57 prosenttia K-REPin 14 000 asiakkaasta vuonna 1996 oli naisia. Keskimääräinen laina oli 900 USD, mikä on 360 prosenttia bruttokansantuotteesta / asukas ja 2100 prosenttia köyhimmän viidenneksen keskituloista. Johtuen siitä, että K-REP pitää kohderyhmänään mikro- ja pienyrittäjiä, se ei tavoita kaikkein köyhimpiä. K-REP on kuitenkin valinnut linjakseen edistää elintasoja yritystoiminnan tukemisen kautta ja tavoitella lainaohjelmien taloudellista kannattavuutta. (Elonheimo 2000, 18.)

#### 4.3 BancoSolidario A.S. (BancoSol) ja PRODEM, Bolivia

BancoSol on vuonna 1992 toiminta aloittanut pankki, joka on perustettu kansalaisjärjestöpohjaisen mikrorahoitusohjelma PRODEMIn menestyvistä osista. Kummankin toiminta on alkanut Bolivian pääkaupungissa La Pazissa ja sitä ympäröivässä El Altossa. Bolivian talouselämään vaikuttavat monin tavoin kokemukset hyperinflaatiosta, joka on nyt kuitenkin saatu kuriin. (Elonheimo 2000, 21.)

Asiakaskuntana on lähinnä epävirallisella sektorilla toimivat mikroyrittäjät, jotka eivät pääse käsiksi kaupallisten pankkien lainoihin tai edes säästötileihin. Heidän käsittelemänsä rahasummat ovat liian pieniä. Sekä PRODEMIn että BancoSolin asiakkaat järjestäytyvät solidaarisuusryhmiksi, joissa kaikki takaavat toistensa lainat. PRODEMissa keskimääräinen laina oli vuonna 1996 362 USD ja BancoSolissa 661 USD. Asiakkaita PRODEMilla oli 275 500, joista naisia oli 65 prosenttia ja BancoSolilla 71 800, naisten osuuden ollessa 70 prosenttia. Bolivian asukasluku on noin kahdeksan miljoonaa. Vuonna 1995 jopa yksi kolmasosa koko maan pankkisektorin laina-asiakkaista oli BancoSolin asiakkaita. Asiakkaaksi haluavalta vaaditaan valmiiksi toimiva yritys, joka voi olla mitä tahansa torikaupustelusta lähtien. Lainoista suurin osa käytetään yritysten käyttöpääomaan eli juoksevien kulujen kattamiseen ja varastojen ostamiseen. Vain harvoin lainoilla on tarkoitus hankkia työssä tarvittavia laitteita tai toimitilan rakentaminen.

Mikrorahoitus on Boliviassa erittäin kilpailtu ala. El Altossa toimii ainakin seitsemän pienlainojen tarjoajaa. BancoSolia lukuunottamatta kaikki ovat kansalaisjärjestöjä ja suurimmalla osalla on mikrorahoituksen lisäksi muitakin sosiaalisen kehityksen välineitä. Asiakkaat voivat näin ollen helposti vaihtaa mikrorahoituslaitoksesta toiseen. Ne asiakkaat, joilla on mahdollisuus valita, etsivät lainantarjoajan, joka perii pienintä korkoa ja vaatii vähiten aikaa vievää osallistumista kehitysohjelmaansa liittyvään koulutukseen. Toisaalta jotkut etsivät eri ohjelmista haluamansa koulutusjaksot. Lainoilla on saatu lisättyä yritystoiminnan tuottoja, mutta jossain määrin myös aiheutettu lainariippuvuutta. Jotkut asiakkaat jopa ottavat lainan yhdestä paikasta maksaakseen toiseen. (Elonheimo 2000, 21.)

Siirryn nyt esittelemään valitsemani kaksi esimerkkiprojektia. Ensimmäinen on melko tyypillinen Suomen valtion rahoittama projekti Filippiineillä, johon tuo mielenkiintoisen lisän seikka, että siinä käytetään hyväksi edellä esitetyn Grameen Bankin periaatteita. Toinen on suomalaisen kansalaisjärjestön vapaaehtoisten tukijoiden maksuihin perustuva projekti Nicaraguassa, joka on mielestäni hyvä esimerkki niin sanotuista ruohonjuuritason projekteista.

## **5. SUOMEN VALTION TUKEMA MIKROLUOTTOHANKE FILIPPIINEILLÄ**

Aloitan esitykseni kertomalla Suomen kantaa mikroluottoihin sekä Filippiinien taloudellisesta tilanteesta. Uskon, että niiden pohjalta on helpompi päästä sisään ja ymmärtää myös itse projektin ratkaisuja.

## 5.1 Mikrorahoitus Suomen valtion kehitysyhteistyössä

Suomi on kehitysyhteistyössään, etenkin 1990-luvulla, tukenut projektien yhteydessä toimivia mikrorahastoja. Periaatteellisella tasolla se tarkoittaa Suomen halua tukea kohdemaiden yksityisyritteliäisyyttä. Käytännössä rahastoja on perustettu ennen muuta parantamaan ja varmistamaan teknisten projektien tulosten pysyvyyttä ja jatkuvuutta. (Karttunen ja Mikkola 1996, 1.)

Syyskuussa 1996 Valtioneuvosto kirjasi periaatepäätöksiinsä kehitysyhteistyössä mikrorahoituksen yhtenä uudentyyppisistä kehitysyhteistyömuodoista. Mikrorahoituksen tukeminen on periaatepäätösten yleisen linjan mukaista. Päätöksissä lukee muun muassa, että köyhyyden vähentäminen on yksi Suomen kehitysyhteistyön pääasioista ... (joka) ... vaatii pysyvää talouskasvua ... (ja) erityisjärjestelyjä tukeakseen köyhiä ja mahdollistaakseen heidän osallistumisensa tuottavaan toimintaan. Mikrorahoitusinstituutioiden tukeminen on linjassa myös toisen Periaatepäätösten keskeisen tavoitteen, naisten rohkaisemisen tasa-arvoiseen osallistumiseen tuotannossa ja yhteisössä, kanssa. (KYO 1998, 7.)

Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston julkaisemien pienluottohankkeiden valmistelun ohjeiden (1998, 8) mukaan keskeisin tavoite Suomen valtion tukemissa mikrorahoitusprojekteissa on vahvistaa paikallisia rahoitusinstituutioita, jotta ne voisivat jatkossa olla taloudellisesti riippumattomia. Mikrorahoitusinstituutioiden taloudellinen pysyvyys auttaa vastaavasti niitä laajan mikroyrittäjien joukon tukemisessa myös jatkossa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että heti tuetun projektin aluksi on kaikkein tärkeintä saada luottoja tarjoava organisaatio institutionaalisesti elinvoimaiseksi, jolloin se kykenisi tarjoamaan luottoja pysyvältä pohjalta. Taloudellisesti vahvojen mikrorahoitusinstituutioiden rakentaminen ja säästö- ja luottopalvelujen tarjoaminen näiden instituutioiden kautta tulisi siis olla mikrorahoitusprojektien päätavoite.

Jatkuvana ongelmana instituutioiden rakentamisen tukemisessa on ollut se, että vaikka instituutioiden rakentaminen on ollut yhtenä tavoitteena, niin projektilla on usein ollut monia eri tavoitteita. Monessa niin sanotussa integroidussa projektissa on ollut yhtenä komponenttina mikroluottojen tarjoaminen. Se tosiasia, että mikrorahoitusprojekteilla on myös muita päämääriä vahvan instituution rakentamisen lisäksi, tarkoittaa ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston mukaan sitä, että rahoittajat odottavat liian monia asioita yhdeltä ja samalta projektilta. Olisi parempi jos yksi projekti keskittyisi aina vain yhteen päämäärään: luomaan taloudellisesti pysyvä



rahoitusinstituutio. Tämä on yhdelle projektille riittävän vaativa tehtävä hoitaa. Sen vuoksi ministeriössä on päädytty tulokseen, että integroituja projekteja tulisi välttää. Instituutioiden rakentaminen vaatii tavallisesti erittäin pitkän ajan. On huomioitava, että se saattaa vaatia useita projektikiertoja ja jopa kymmenen vuoden osallistumisen instituutioiden rakennusprosessiin. Sen vuoksi on tärkeää, että kaikki osallistuvat instituutiot, ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto mukaan lukien, ovat luotettavia ja sitoutuvat pitkäjänteisen suunnitelmaan. (KYO 1998, 8.)

Aina ei kuitenkaan ole välttämätöntä perustaa omaa instituutiota. Vaihtoehtoisesti voidaan valita joku paikallinen toimija, joka on jo vakuuttanut palvelujensa toimivuudesta ja jolla on hyvä asiakaskunta. Koska monissa maissa on jo toimivia instituutioita, Suomen mikrorahoitusprojektien tulisi mieluummin tukea parhaita toimijoita lisäämään tarjontaansa kuin auttaa aivan aloittelevia mikrorahoitusinstituutioita. Tästä säännöstä voidaan ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston ohjeiden mukaan poiketa niissä maissa ja niillä alueilla, joissa ei vielä ole toimivia mikrorahoitusinstituutioita.

Esittelen tässä siis mikroluottohanketta Filippiineillä, jota myös Suomen valtio rahoittaa. Projektin on laskettu kestävän 3 vuotta (1999-2001) (KYO 2000b, 95), joka lienee yleisin kestoaika kehitysyhteistyöprojekteissa. Hankkeen pääasiallinen tavoite on köyhyyden vähentäminen, kehitystavoitteena vahvistunut yrittäjyys köyhimmän väestöosan keskuudessa ja kohdealueena koko maa. Tarkoituksena on kehittää Filippiiniläisen kansallisen Grameen Bank Replicators (GBR) –verkoston johdon ja henkilöstön ammattiosaamista ja parantaa GBR-instituuttien koulutusta ja keskinäistä koordinoitua laajan henkilöstötarpeen tyydyttämiseksi. Suomen osuus hankkeesta tulee olemaan noin 5 miljoonaa markkaa ja sillä tullaan tukemaan teknisen avun komponenttia, pankki ja muut rahoituslaitokset vastaavat varsinaisesta luototuksesta. Aasian kehitys pankki ADB, joka yhdessä CASHPORin kanssa vastaa hankkeen tukipalveluista, toimii sen ylimpänä valvojana. Hankkeen toteuttavat filippiiniläiset pankit. (KYO 2000b, 95.)

## 5.2 Taustaa ja perussyitä

Filippiinien talous lähti pitkän laman jälkeen kasvuun 1990-luvun alkupuolella presidentti Fidel Ramosin hallituksen harjoittaman liberaalin talouspolitiikan myötä. Maan bruttokansantuotteen kasvu ylsi korkeimmillaan seitsemään prosenttiin vuonna 1996. Thaimaasta alkanut Aasian valuutta- ja talouskriisi ulotti kuitenkin nopeasti vaikutuksensa myös Filippiineille, joskin maa selvisi siitä muita alueen maita paremmin vakaamman pankki- ja rahoitussektorin ja jo pitkään jatkuneen Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n ohjaaman rakennesopeutusohjelman ansiosta.

Kriisin aikaan sattui myös kuivuudesta (El Niño –ilmiö) aiheutunut maataloustuotannon lasku, joka johti siihen, että bruttokansantuotteen kasvu jäi nolnaan vuonna 1998. Vuoden 1999 aikana talous on selvästi ollut elpymässä ja vuoden 2000 kasvuksi ennustetaan 3,9 prosenttia. Vuoteen 2004 ulottuva keskipitkän aikavälin kasvuennuste on 5-6 prosenttia. (KYO 2001a, 100.)

Filippiinien puolueet ovat lähinnä perheiden ja intressiryhmien yhteenliittymiä, ja puoluekentän muutokset ovat arkipäivää. Hallituksen talousohjelman pääkohdat ovat yrittäjyyden ja investointien tukeminen, korko- ja hintatason vakauttaminen, rahoitusjärjestelmän uskottavuuden ja toimintakyvyn säilyttäminen, budjettivajeen supistaminen, työllisyyden parantaminen ja turvaverkkojen luominen kaikkein köyhimmille. (KYO 2001a, 100-101.)

Filippiinien hallitus on ottanut 40 miljoonan USD:n lainan Aasian kehityspankilta rahoittaakseen maaseudulla mikroyritysten rahoitusprojektia 1996-2001. Tehtävä tuloja synnyttävien lainojen tarjoamiseksi köyhille maaseudun talouksille on annettu Grameen Bankin metodologiaa hyväksikäyttävillä yrityksillä. Teknisten ongelmien vuoksi rahoitus GBR-instituuteille on saatu vasta 1998. Tekninen apu on suunniteltu helpottamaan maaseudun mikrorahoitusprojektien toteuttamista ja varmistamaan sen menestys köyhyden torjunnassa. (CASHPOR Inc. 1998, 2.)

Filippiinien absoluuttinen köyhyys, jota mitataan köyhyysrajan alapuolella olevien ihmisten lukumäärällä, jatkaa kasvuaan, vaikka köyhyden alentaminen on ollut kaikkien sodanjälkeisten hallitusten kehityssuunnitelmien tavoitteena. Jos laskemme keskimääräiseksi perhekooksi 6 henkilöä, niin absoluuttisesti köyhiä oli noin 40,7 prosenttia vuoden 1991 kokonaisasukasluvusta. Vaikka se on 3,5 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuoden 1985 44,2 prosenttia, niin köyhien perheiden lukumäärä on kuitenkin noussut yli puolella miljoonalla. Maaseudulla näistä asuu 60 prosenttia, jopa 3 miljoonaa perhettä. Ultraköyhien (alin 30 % kansalaisista tulojen perusteella) pääsy riittävien ja tarkoituksenmukaisten rahoituspalvelujen piiriin on kriittinen tekijä köyhyyskierteen rikkomisy yrityksessä. Virallisella sektorilla ei oikeastaan ole rahoituspalveluja tälle ryhmälle, eikä hallitus ole niitä edes yrittänyt tarjota. Vuodesta 1989 lähtien yli kaksikymmentä kansalaisjärjestöä on perustanut Filippiineillä projekteja, jotka perustuvat Filippiinien olosuhteisiin muokattuihin Grameen Bankin periaatteisiin. Näin on saatu rahoituspalveluja jo 20'000 hyödynsaajan ulottuville. (CASHPOR Inc. 1998, 7.)

CASHPOR (Credit and Savings for the Hardcore Poor) Incorporation (Aasian alueellinen GBR-verkosto) on epätyypillinen, voittoa tuottamaton yritys, joka on rekisteröity Filippiinien

Arvopaperivaihtokomitean alaisuuteen. Siihen kuuluu 22 GBR-instituutiota yhdeksässä Aasian maassa. CASHPORin ainoa tavoite on auttaa köyhyiden vähentämistä koko Aasian-Tyynenmeren alueella tarjoamalla integroituja palvelujaan GBR-instituuteille taloudellisesti kannattavalla tavalla. Sillä on edustustot myös Malesiassa ja Intiassa. Etusija palveluissa on annettu sen omille jäsenjärjestöille, mutta myös muut GBR-instituutit ovat tervetulleita osallistumaan resurssien puitteissa, maksamalla pienen maksun. Grameen Bankin metodologian muokkaaminen ja siirtäminen eteenpäin on olennainen osa yrityksen toimintaa. (CASHPOR Inc. 1998, 9; CASHPOR Inc. – PHILNET 2000, 57.)

Filippiineillä CASHPORilla on neljä jäsenjärjestöä, jotka vuoden 1997 syyskuun loppuun mennessä olivat tarjonneet palvelujaan ja tuottaneet hyötyä jo 42'384 köyhälle kotitaloudelle (eli jopa 200'000 köyhälle ihmiselle). Tärkeää on ottaa huomioon myös se seikka, että sen 36:lla haaraosastolla on potentiaaliset mahdollisuudet tavoittaa jopa 100'000 köyhää taloutta (noin puoli miljoonaa köyhää ihmistä) ja kehittämällä itseään vuosittain nostaa haaraosastojen määrä 200:n, jolloin saavutettaisiin ja tarjottaisiin palveluja jo 600'000 taloudelle eli 3,3 miljoonalle köyhälle tämän vuosituhannen alkuajoina. Lisäksi PHILNETillä (Philippine Network for Helping the Hardcore Poor), Filippiinien kansallisella GBR-verkostolla, on kuusi muuta jäsenjärjestöä, jotka ovat päteviä saamaan samaisen integroidun palvelupaketin. CASHPOR Incorporation on tietävästi ainoa filippiiniläinen organisaatio, joka tarjoaa asiakkaan toivomuksen mukaan räätälöityä teknistä apua Grameen Bank Replicators –instituuteille. (CASHPOR Inc. 1998, 8-9.)

Huolimatta hyvistä mahdollisuuksista saavuttaa suuri määrä köyhiä talouksia ja tuottaa heille parempia rahoitusmahdollisuuksia, CASHPORin ja PHILNETin filippiiniläiset GBR-instituutit toimivat vielä kuitenkin pienessä tai keskisuuressa mittakaavassa. Pääsyy tähän on rahavarojen vähäisyys, jolloin niiden institutionaalinen vahvistuminen on mahdotonta. Ne eivät siis pysty vuokraamaan lisätiloja, eikä johtamaan tai tukemaan henkilöstöään lisäämään saavutettujen köyhien määrää. (CASHPOR Inc. 1998, 10.)

### 5.3 Kohderyhmä

CASHPOR Incorporationin toiminnan perimmäinen kohderyhmä on maaseudun köyhät naiset ja heidän perheensä koko Filippiinien alueella. Painotus on 30:n köyhimmän prosentin perheissä. Kokenut GBR-instituuttien henkilökunta jaottelee perheet käyttämällä hyväkseen erilaisia tulo- ja omaisuusindeksejä. Vaikka esimerkiksi maatalousmaan arvossa on eroavaisuuksia, niin yleisesti

ottaen voidaan sanoa, että vain ne kotitaloudet, jotka omistavat ja/tai viljelevät alle 0,6 eekkerin kastelematonta maata, voivat osallistua tuloja tuottaviin luotto-ohjelmiin.

Näiden kohderyhmään kuuluvien kotitalouksien edustajana tulee toimia, mikäli mahdollista, naispuolinen aikuinen – tavallisesti perheen miespuolisen pään puoliso. Tällainen vaatimus on asetettu, koska CASHPOR Incorporationin (1998, 18) mukaan köyhät naiset investoivat todistettavasti enemmän lainapääomasta tuloja tuottaviin toimiin, maksavat lainan tunnollisemmin takaisin ja käyttävät suuremman osan lisääntyneistä tuloista perheensä hyvinvointiin kuin köyhät miehet koko Aasian alueella. Maaseudun köyhät naiset ovat ainoa kohderyhmä tässä hankkeessa. Näin pystytään minimoimaan rahojen häviäminen paremmin toimeentuleville.

#### 5.4 Teknisen avun perustavoitteet

Suomen tukeman teknisen avun yleistavoite on parantaa Grameen Bankin metodien tasoa ja laatua Filippiinien köyhien keskuudessa systemaattisella GBR-instituuttien vahvistamisella. Teknisen avun tarkkoja tavoitteita on:

- 1) parantaa GBR-instituuttien johdon ja henkilökunnan ammattitaitoa
- 2) kouluttaa 80 uutta kenttätöntekijää neljälle vanhalle GBR-instituuteille ja
- 3) vahvistaa PHILNETin institutionaalista kapasiteettia tarjota integroituja palvelujaan GBR-instituuteille, jotta voitaisiin taata maaseudun mikrorahoitusprojektien menestyminen köyhyyden vähentämisessä. (CASHPOR Inc. 1998, 11.)

Näiden tavoitteiden saavuttamiseen vaaditaan ensinnäkin johdon kouluttamista erilaisissa työpajoissa: kustannustehokkaassa henkilöstöpolitiikassa, taloudellisten mahdollisuuksien institutionaalisessa suunnittelussa, tietokoneen, erityisesti Grameen Bankin ohjelmistojen, käytössä haaraosastoissa, uusien rahoitusohjelmien kehittämisessä osallistavan markkinatutkimuksen kautta, varojen hankinnassa, soveltuvien lakien ja sääntöjen tuntemuksessa, takaisinmaksukriisien ja ruotuun palauttamisen strategioissa sekä kustannustehokkaassa evaluoinnissa. Toiseksi on muistettava neljännesvuosittainen seuranta ja evaluointi, jotta pystyittäisiin havaitsemaan ongelmat niiden ollessa vielä pieniä. Kolmanneksi tulee tehdä yllätystarkastuksia välttyäkseen taloudellisilta väärinkäytöksiltä, vahvistaakseen seurantaraportit ja tarkastaakseen, että uudet työpajoissa sovitut toimintatavat on otettu käyttöön myös kentällä. Neljänneksi tulee muistaa ajoittaiset teknisen avun tarkastukset ja viimeiseksi säännöllinen teknisen informaation levittäminen kaikille GBR-instituuteille CASHPORin Credit for the poor -uutiskirjeen kautta. (CASHPOR Inc. 1998, 20.)

## 5.5 Suomen hallituksen kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma

A Ulkomaanvaluuttakustannukset	Määrä USD
1. Työvoimakustannuksista 80 %	102'066
2. Kansainväliset matkakustannukset	28'986
3. Raportit, julkaisut ja yhteydenpito	103'366
4. Laitteistot ja koulutusmateriaalit	38'000
5. Satunnaiset kulut (varaus 5 %)	13'619
<hr/>	
<b>Yhteensä (A)</b>	<b>286'007</b>
B Paikallisvaluutta kustannukset	
1. Muut työpajakustannukset (80%)	49'216
2. Palkat	208'969
3. Kenttähenkilöstön koulutusmäärärahat	168'000
4. Satunnaiset kulut (varaus 5 %)	21'296
<hr/>	
<b>Yhteensä (B)</b>	<b>447'207</b>
<b>Kaikki yhteensä</b>	<b>733'214</b>
<hr/>	

(CASHPOR Inc. 1998, 27.)

Suomen valtion osuus projektin rahoituksesta on kuten mainittu noin viisi miljoonaa markkaa. Summasta reilu 300'000 dollaria käytetään työntekijöiden palkkaukseen ja noin 200'000 dollaria henkilöstön koulutukseen. Verorahojamme ei siis käytetä lainojen antamiseen köyhille, vaan niiden rahoittamisesta vastaa joku muu. Suomen tuki kohdistuu nimenomaan tekniseen apuun.

## 5.6 AIMS -evaluointi

Grameen Bank –tyyppisten mikrorahoitusinstituuttien yhteinen tavoite on köyhyyden vähentäminen köyhille naisille tarjottavien rahoituspalvelujen kautta. Siksi on tärkeää, että niiden johto seuraa

asiakkaidensa keskuudessa menestymistä köyhyyden vähentämisessä. Kyetäkseen tekemään niin, heidän on ymmärrettävä köyhyyden vähentämisen prosessia sekä millä heidän palveluistaan on parhaat mahdollisuudet edistää tätä prosessia. (CASHPOR Inc. – PHILNET 2000, 57.)

Yleisen sopimuksen mukaan tietoa vaikutuksista voi antaa vain riippumaton, ulkopuolinen konsultti, jolle on annettu valtuudet tehdä tutkimus asiasta. Näissä evaluoinneissa on kuitenkin ollut vakavia ongelmia. Ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttö on kallista. Mikrorahoitusinstituutioiden johtohenkilöstö on kokenut, että pitäisi odottaa pidempi aika, jopa viisi vuotta, ennen kuin tarkoituksenmukaiset vaikutukset tulisi selvittää. Viisi vuotta on kuitenkin pitkä aika odottaa, ennen kuin selviää ollaanko yleensä oikealla polulla. Toiseksi ulkopuolisen evaluaation tekevät yleensä akateemiset tutkijat, jotka eivät aina välttämättä ymmärrä mikrorahoitusinstituutioiden käytännön asioita. Sitä paitsi ulkopuolinen tutkimuksen tekeminen tuntuu kestävän kauan. Loppujen lopuksi kun johto saa raportit käsiinsä, ne ovat usein jo vanhentuneita. Ei siis ole ihme, ettei vaikutuksia evaluoida riittävästi, eikä johdolla ole pääsyä ajoittaisen, kustannustehokkaan informaation piiriin, jonka avulla voitaisiin seurata köyhyyden vähentämisen edistymistä. Tämä osoittaa, että käytäntölähtöiselle evaluoinnille on tarvetta.

CASHPORin asiasta järjestämässä työpajassa esitettiin, ensimmäistä kertaa Aasiassa, AIMS-projektin kehittämät viisi evaluointityökalua. AIMS (Assessing the Impact of Microenterprise Services) on tutkimuksen ja teknisen avun projekti, jota USAIDin (U.S. Agency for International Development) mikroyritysten kehitysosasto tukee. Työpajan osallistujat olivat työpajan jälkeen vakuuttuneita siitä, että AIMS-metodeista olisi hyötyä mikrorahoituspalvelujen laadun ja ulottuvuuden parantamisessa, koska ne ensinnäkin oli käytännön tekijöiden käytännön tekijöille laatimia ja heijastivat näin ollen heidän tarpeitaan ja heitä koskevia asioita. Toiseksi ne olivat käytännöllisiä ja kustannustehokkaita, mutta täyttivät silti tieteen standardit ja kolmanneksi ne antoivat välittömästi tuloksia, joita johto voi käyttää tiedottamisessaan sekä toimintojensa parantamisessa. (CASHPOR Inc. – PHILNET 2000, 57-58; Todd 2000a, 7.)

## 5.7 ASHIn evaluoinnin tuloksia

Yksi CASHPORin ja PHILNETin jäsen-GBR:sta on ASHI (Ahon Sa Hiras Incorporation). ASHI on kymmenen vuotta sitten perustettu mikrorahoitusohjelma, joka toimii sekä Filippiinien maaseudulla että puoliurbanilla alueella. Maaliskuussa 2000 sillä oli 8042 asiakasta (Todd 2000a, 7). ASHI:ssa tehtiin Aasian ensimmäinen tuloskartoitus maaliskuuhun vaihteessa 2000.

CASHPOR-PHILNET tiimi toteutti kartoituksen. CASHPOR ja PHILNET käyttivät evaluoinnissaan seuraavanlaisia, tarkoitukseen muokattuja AIMS –metodeja (CASHPOR Inc. – PHILNET 2000, 58-59.):

- 1) Vaikutusten kartoitus: Laadullinen perustyökalu. Vaikutusten kartoituksessa testataan CASHPOR-PHILNET –tiimin kehittämät hypoteesit. Kartoitus tehtiin 152 asiakkaan, joilla oli vähintään neljäs lainakierros meneillään, ja 92 ei-asiakkaan keskuudessa.
- 2) Asiakkaiden lopettamissyiden tutkinta: tehtiin kysely 90 asiakkaalle, jotka olivat viimeisen vuoden aikana lopettaneet ohjelman. Miksi he tekivät niin ja mitä he ajattelevat ASH:stä?

Näistä saatiin tilastollista materiaalia.

- 3) Lainojen käyttö ja säästöstrategiat: syvähaastattelut siitä, kuinka ASH:n jäsenet käyttivät lainansa, säästönsä ja liikevoittonsa tänä aikana. 27 asiakasta haastateltiin ja vastaukset kirjattiin matriisiin. Myöhemmin tehtiin yhteenveto ja analysoitiin vallitsevat trendit.
- 4) Asiakastutkimus: pientä joukkoa asiakkaita pyydettiin piirtämään itsestään kuvat kahtena eri aikakautena. Näistä kuvista keskusteltiin analysoiden omanarvontunnon muutoksia ja kuinka nämä tunteet ovat vaikuttaneet käyttäytymiseen. Tiedot kirjattiin matriisiin ja liitettiin muihin haastatteluihin analysointia varten.
- 5) Asiakastyytyväisyys: käytetään hyväksi työpajametodia tutkaillessa asiakkaiden mielipiteitä – mitä he pitävät tai eivät pidä – ASH:n ohjelman piirteistä. Yksi jäsen kirjasi ylös muiden vastaukset ja toinen esitteli ne työpajan väelle. Esityksen aikana pyydettiin lisäkommenteja keskeisiltä jäseniltä. Saatu informaatio kirjattiin matriisiin sekä nauhoitettiin myöhempää analyysia varten. Näihin työpajoihin osallistui yhteensä 214 ASH:n jäsentä. (Todd 2000b, 9.)

Kaikkiaan 430 jäsentä ja 90 ei-jäsentä, jotka elivät samanlaisissa oloissa ASH:n jäsenten kanssa, mutta joilla ei ollut pääsyä mikrorahoituspalveluihin, saivat sanoa mielipiteensä tässä prosessissa. Vertailuryhmää oli haastateltu lyhyesti jo etukäteen, koska haluttiin saada selville, olivatko he olleet köyhiä neljä vuotta sitten. Pääkysymyksenä oli, oliko ASH:n palveluiden käyttö vähentänyt sen jäsenten köyhyyttä. Tutkimuksen vaikutukset köyhyyteen olivat merkittävät. Tullessaan ohjelmaan 76 prosenttia ASH:n jäsenistä oli erittäin köyhiä; nyt vain 13 prosenttia kuuluu tähän kategoriaan. Useimmat asiakkaat ovat siirtyneet pahimmasta köyhyydestä kohtuulliseen köyhyyteen ja 22 prosenttia jopa kokonaan köyhyysrajan yläpuolelle. Kontrasti asiakkaiden ja ei-asiakkaiden köyhyysstatuksen välillä oli suuri. Noin puolet ei-asiakkaista oli edelleen erittäin köyhiä. (Todd, 2000a, 7; Todd 2000b, 8.)

ASHIn naisjäsenet työllistivät pääasiassa itse itsensä, kun taas lähes puolet ei-jäsenistä eivät joko ansainneet lainkaan tai tekivät aliarvostettua, huonosti palkattua työtä vieraalle. ASHIn jäsenten pääsyä pois köyhyydestä tuki se, että 57 prosentilla oli tuottavaa omaisuutta, koneita, kulkuneuvo tai karjaa 5'000 – 35'000 Filippiinien peson (1 PHP = n. 0,14 FIM, tilanne 30.5.01) arvosta. 22 prosentilla jopa enemmänkin. Yli puolet jäsenistä asui nykyään niin hyvässä talossa, että ASHIn luokituksen mukaan se on köyhyysrajan yläpuolella. Kuitenkin 28 prosenttia jäsenistä sanoi, että heidän tulonsa olivat pudonneet viimeisen vuoden aikana ja kolmannes, että ne olivat pysyneet samana. Yllättäen jopa 57 prosenttia ilmoitti kokeneensa ”laman”, jonka aikana oli ajoittain jopa puutetta ja 18 prosentilla oli ollut vaikeuksia maksaa lainansa takaisin. Tämä heijastaa selvästi taantumaa, joka Filippiineillä on vallinnut muutaman vuoden ajan. (Todd 2000b, 8.)

Entisiltä jäseniltä tiedusteltiin, miksi he olivat jättäneet ohjelman. Heidän käsityksensä ASHista olivat positiivisia, 94 prosenttia kertoi viimeisen lainansa auttaneen perhettä. 58 prosenttia halusi palata ohjelmaan; erityisesti ne, joiden tulot olivat lainojen ansiosta nousseet. Lähes puolet sanoivat lähteneensä ryhmässä ilmenneiden vaikeuksien vuoksi. He eivät lähteneet liittyäkseen toiseen ohjelmaan tai muuton vuoksi, eivät myöskään siksi, että olisivat olleet haluttomia ottamaan ryhmässään vastuuta. Yleisimmin jäsenet olivat lähteneet ohjelmasta ensimmäisen kahden vuoden aikana, ennen kuin todelliset vaikutukset alkoivat näkyä. (Todd 2000b, 8.)

Noin tusinan ASHIn mikrorahoitusohjelman asiakasnaisten keskuudessa tehtiin satunnainen haastattelukierros siitä, kuinka mikrorahoitus oli muuttanut heidän elämäänsä. Tarkkailun kohteena oli lähinnä kuinka liike-elämän tuntemus näkyy heidän elämässään. Tässä muutama mielenkiintoinen löytö:

*Emmen:* Vain muutamat haastatelluista olivat uskaltaneet aikaisemmin liike-elämän pariin, vaikka monet vastaajista auttoivatkin miehiään heidän elinkeinoaktiiviteeteissaan – he työskentelivät riisipelloilla, kookospähkinäfarmeilla ja vihannespuutarhoissa. Yksi nainen auttoi miestään paperimassan valmistuksessa, toinen ompelussa. Muutama vastaaja työskenteli muille. Esimerkiksi pesi pyykkiä tai teki peltotöitä. Yksi nainen kasvatti takapihallaan sikoja pienimuotoisesti.

Naiset olivat tyytyväisiä pienimuotoisiin töihinsä – auttamiseen tai sesonkiluonteiseen tienaamiseen toimista, joita pystyi hoitamaan joko kotona tai naapurustossa. Heille huolenpito oli tärkeintä, eivätkä he halunneet tehdä mitään vaarantaakseen sitä. Kotona tarvittiin lisärahoitusta ja he halusivat ansaita omaa rahaa, mutta pääasiassa he luottivat miehiinsä päälättäjinä ja olivat jopa



pelokkaita ottamaan lainaa, koska heillä ei ollut säännöllisiä tuloja niiden takaisinmaksuun. Heillä ei myöskään ollut rahoitusta pieneenkään liiketoimintaan.

*Nykyään:* Monesta naisesta tuntuu, että he ovat ottaneet valtavan askeleen liike-elämän tuntemuksessa. Ajatellaan suuria ja hankitaan tietoja ja taitoja. Nainen, joka auttoi miestään paperimassan kanssa, hoitaa sitä nykyään vain ajanvietteenä. Hän on nykyään mukana verkostomyynnissä; myy Tupperware-astioita, kuivaelintarvikkeita ja paperimassasta tehtyjä joulukoristeita. Hän suunnittelee tarkkaan ajankäyttönsä ja tuntee sekä markkina-alueensa että asiakkaansa: terveyskeskuksen ja kaupungintalon henkilöstön, joka saa säännöllistä kuukausipalkkaa. Muillakin vastaajilla tuli esiin monenlainen yrittäjän usko, joka perustui pitkälti käsitöiden tekemiseen ja oppiin ostamisesta ja myymisestä. Vaikka haastateltujen joukossa oli kaksi vastaajaa, jotka edelleen pelkäsivät ottaa suurempia lainoja, muista tuntui, että he ovat oppineet tarvittavat taidot käyttää saamaansa rahoitusta ja tehdä vielä voittoakin. Monet ovat taitavia käsittelemään ja hallitsemaan suuriakin rahamääriä. Yksi vastaajista työllistää kahdeksan henkilöä ja pystyi esittämään tarkat suunnitelmat tulevasta laajentamisesta saatuaan suuremman lainan.

Naisilla on edelleen vahvasti päävastuualueenaan hoitaa kotitalous. ”Tein sen ennen ja teen sen nykyäänkin”, sanoi yksi vastaajista. Tämä antaa hänelle mahdollisuuksia toimia omimmalla alallaan. Hän huolehtii kotona töiden jakamisesta, myös miehelleen, ja onkin ylpeä maineestaan tiukkaotteisena naisena. Monet tämän ryhmän naisista eivät ole enää niin riippuvaisia miehestään. Jotkut olivat jopa ottaneet miehensä mukaan liiketoimintaansa – esimerkiksi hoitamaan jakelun kulkuvälineellä, joka on ostettu lainasta saaduilla tuotoilla, tai auttanut häntä hoitamaan omaa liiketoimintaa. Joissain tapauksissa tämä on jopa muuttanut sukupuolirooleja. Vaimon kulkiessa ympäri kyliä, mies jää kotiin tekemään vaimon entisiä töitä, laittamaan ruokaa ja hoitamaan lapsia. Päätöksentekomallit eivät kuitenkaan ole muuttuneet paljonkaan. Kuten ennenkin nainen hoitaa omat taloudelliset toimensa ja mies omansa. Ero on siinä, että nykyisin naisen talousasiat ovat keskittyneet pitkälti oman kodin hoitoon – joissain tapauksissa he jopa hankkivat päätoimeentulon. Perinteiset roolit eivät silti naisten lisääntyneestä itseluottamuksesta ja osallistuvuudesta huolimatta ole muuttuneet. Keskuksen päällikkö vakuuttaa, että hän johtaa vain keskuksessa, kotona miehen kuuluu edelleen olla johtaja. (PHILNET 2000, 9.)

Vaikka tulokset ovat loistavia, ne kuitenkin osoittavat, ettei ASH:n työ kaikkien pitkäaikaistenkaan asiakkaiden kanssa ole vielä lopussa. Sen täytyy vielä kehittää rahoituspalvelujaan saadakseen suurimman osan asiakkaistaan köyhyysrajan yläpuolelle. Houkuttelevammat säästöpalvelut ja

suuremmat jatkolainat voisivat arviointiraportin mukaan auttaa tässä tavoitteessa. (CASHPOR Inc. – PHILNET 2000, 7.)

Tämä ensimmäinen ASHIssa toteutettu tuloskatsaus tulee olemaan pohjana vastaaville harjoitteluprosesseille koko CASHPOR –verkoston keskuudessa. Prosessi alkaa Intiassa 2000-2001 ja jatkuu sitten muille Aasian alueille. (CASHPOR Inc. – PHILNET 2000, 59.)

## 5.8 Pohdintaa

Mikroluototuksen tukeminen ja mikrorahastojen perustaminen ovat nykyisin avunantajakeskusteluiden muotiteemoja. Ajankohtaisuus takaa sen, että mikroluototusta varten on avustusvaroja. Maailmanpankki on pyrkinyt koordinoivaan rooliin avunantajien mikroluototuksessa. Suomi on kahdenkymmenen muun avunantajan kanssa mukana CGAP -ohjelmassa (Consultative Group to Assist the Poorest), jossa Maailmanpankki johtaa puhetta. (Karttunen ja Mikkola 1996, 1.)

Vuonna 1995 kehitysyhteistyöosasto teetti selvityksen mikrorahastojen yleisistä toimintaperiaatteista ja rahastojen toimivuudesta. Selvityksen perusteella pidetyssä seminaarissa esiintyneiden kanta oli, että tehokasta mikroluototusta ei tulisi tehdä teknisten projektien osana, vaan parasta olisi tukea ja kehittää luottoja välittävien organisaatioiden toimintaa. (Karttunen ja Mikkola 1996, 1.) Tämä kanta on ristiriidassa Suomen kehitysyhteistyön siihenastisen käytännön kanssa. Kuten aineen alussa tuli esille Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto on sittemmin julkaissut ohjeistukset pienluottohankkeiden valmistelua varten.

Keskustelin asiasta muutama kuukausi sitten erään kehitysyhteistyöosaston virkamiehen kanssa. Hänen korosti sitä, että Suomen kehitysyhteistyössä mikroluottohankkeet ovat perinteisesti toimineet jonkin muun projektin rinnalla, eikä niitä näin ollen ole tarkoitettu sinällään pysyviksi. Hänen mielestään näistä hankkeista on puuttunut niin sanottu business-ydin. Lainansaaja on tiennyt sen, kuten myös sen, että suomalaiset toimijat lähtevät alueelta kolmen vuoden kuluttua, jonka jälkeen kukaan ei huolehdi lainojen perinnästä. Näin lainat ovat jääneet maksamatta takaisin. Joskus ydin on saattanut löytyä ”pieneen ihmiseen”, mutta ei niin sanotusti ”isoon”. Esimerkiksi presidentin veljenpojan ei ole tarvinnut välttämättä maksaa velkaansa, mutta maaseudun köyhältä se on varmasti peritty takaisin. Perinteiset rahanlainaajat ovat toimineet paremmin niin sanotun puukkoperintänsä ansiosta, vaikka se järjestelmä ei valitettavasti yleensä tavoita kaikkein

köyhimpiä. Hän toteaaakin mielipiteenään Suomen valtion projektien olleen tyypillisesti totaalisia fiaskoja.

Edellä mainittu virkamies uskoo tällaisten kokemusten syöneen pohjaa uusilta projekteilta. Kohdemaiden paikalliset virkamiehet ovat saattaneet käyttää projekteja joissain tapauksissa aseena vaalitaistelussaan. Keskustelun aikana korostui myös se tosiseikka, että epäonnistuessaan mikroluottoprojekti voi aiheuttaa todella paljon haittaa. Muunlaisten hankkeiden yhteydessä näin ei yleensä käy, vaan tilanne jää joko entiselleen tai sitten siihen tulee pientä parannusta.

Aiheesta aikaisemmin lukemaani tietoon ja näihin mielipiteisiin perustuen uskon, että Suomen valtion tai minkään suomalaisen kansalaisjärjestönkään ei ole kannattavaa lähteä vain myöntämään suoraan lainoja kehitysmaiden köyhille. Mikroluottohankkeiden yhteydessä olisi mielestäni aina oltava olemassa tai ainakin syntymässä joku pysyvä organisaatio tai systeemi, joka huolehtii lainojen tarjoamisesta ja takaisinperinnästä. Organisaatio, joka jää olemaan vielä suomalaisten lähdettyäkin. Tässä Filippiinien projektissa tätä edustavat CASHPOR ja PHILNET. Siinä mielessä projekti alkaa jo lähentyä ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston vuoden 1998 ohjeistusta. Näissä ohjeissa kuitenkin korostettiin suunnitteluajan pituutta, eli tähän projektiin ohjeet eivät vielä ole ehtineet. Puutteen huomaa esimerkiksi siinä, että kyseessä on niin sanottu integroitu projekti, johon on yhdistetty useampia komponentteja, vaikka näitä ohjeistuksen mukaan tulisi välttää. Suomihan tukee tässä tapauksessa nimenomaan teknistä apua. Tässä lieneekin oivallinen paikka jatkotutkimukselle. Päteekö tapaamani virkamiehen mielipide totaalisesta fiaskosta myös tässä projektissa, vai päättyykö se tällä kertaa onnellisesti?

## **6. KANSAINVÄLINEN SOLIDAARISUUSSÄÄTIÖ JA NICARAGUA**

### **6.1 Valtion osuus suomalaisten kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyössä**

Suomen julkisesta kehitysyhteistyöstä yli 10 prosenttia tapahtuu kansalaisjärjestöjen yhteistyön kautta (KYO 1999b, 34). Osuus on kansainvälisesti hyvin korkea. Kansalaisjärjestötyö nähdään tapana tukea kansalaisyhteiskunnan näkökulman esiin nostamista kaikissa Suomen tukemissa kehitysprosesseissa. Lisäksi vakiintuneiden kansalaisjärjestöjen osaaminen tulee nähdä yhä merkittävämpänä potentiaalina valtioiden välisessä kehitysyhteistyössä. Niissä tapauksissa, joissa hallitusten välisen yhteistyön kriteerit eivät täyty, kansalaisjärjestöillä onkin merkittävä rooli vaihtoehtoisena yhteistyökanavana. (KYO 2001b, 14.)

Suomalaisilla kansalaisjärjestöillä on perinteisesti aktiivista toimintaa kehitysmaissa erityisesti sosiaalisektorilla, opetuksen ja terveydenhuollon aloilla. Suomen tukemista järjestöistä monella on agendallaan köyhyyden vähentäminen joko suoranaisesti tai epäsuorasti. Suomalaiset kansalaisjärjestöt ovat perustaneet uusia säätiöitä, joita myös valtio tukee ja joiden kautta vahvistetaan kehitysmaiden kansalaisyhteiskuntaa ja yhteiskunnan oikeudenmukaisuutta. (KYO 1999b, 34.)

Kansalaisjärjestöt ovat merkittävä toimija kehitysyhteistyössä. Lisääntynyt tietoisuus kehitysmaista ja kehitysongelmien tuntemus ovat laajentaneet ja syventäneet eettisiä lähtökohtia. Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyössä korostuu yhä enemmän kehitysmaiden oman kansalaistoiminnan tukeminen ja kehittäminen aloitteellisuuden ja omatoimisuuden pohjalta. Apua pyritään ohjaamaan Suomen periaatteiden mukaisesti erityisesti kaikkein köyhimmälle väestönosalle. Tavoitteena on, että nämä ryhmät pystyisivät ulkoisen tuen avulla organisoitumaan ja käynnistämään elinolosuhteidensa parantamiseen tähtääviä hankkeita omista lähtökohdistaan. Pyrkimyksenä on elämän hallinnan ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. (KYO 1999a, 152.)

Kansalaistoiminta ja kansalaisjärjestöt ovat siis yhä merkittävämpiä tekijöitä kansainvälisessä yhteistyössä niin paikallisesti, maakohtaisesti kuin kansainvälisestikin (KYO 2001a, 179) ja järjestöjen merkitys Suomen kehitysyhteistyössä on kasvanut. Niiden toteuttama ruohonjuuritason yhteistyö tavoittaa ihmisiä ja alueita, jotka muuten saattaisivat jäädä tuen ulkopuolelle. Parhaimmillaan se on myös todellista yhteistyötä, jossa pohjoisen ja etelän järjestöt toimivat tasavertaisina yhteisten tavoitteiden puolesta ja jossa vaikutteet kulkevat molempiin suuntiin. Vuonna 1996 tehdyssä kehitysyhteistyön periaatepäätöksessä on asetettu tavoitteeksi, että 10-15 prosenttia varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahoista ohjataan kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön. (KYO 2000a, 170.)

## 6.2 Mikä on Kansainvälinen solidaarisuussäätiö?

Kansainvälinen solidaarisuussäätiö on kehityshankkeita toteuttava kansalaisjärjestö. Sen tärkeimmät päämäärät ovat köyhyyden vähentäminen, demokratian, tasa-arvon ja ihmisoikeuksien edistäminen sekä ympäristönsuojelu. Paikallinen hankkeiden omistajuus, tasavertainen kumppanuus ja aito osallistuminen ovat kestäväen kehityksen ennakoedellytyksiä säätiön kehitysyhteistyössä. (Laukko 2001, 10.)

Kansainvälinen solidaarisuussäätiö perustettiin vuonna 1970 SDP:n solidaarisuusrahastoksi, joka antoi tukea muun muassa vapautusliikkeille Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa. Vuosien kuluessa siitä on kasvanut itsenäinen järjestö, jonka toimintaa tukee vakituisesti noin 15'000 lahjoittajaa. Säätiöllä ei ole henkilöjäseniä, vaan ihmiset osallistuvat toimintaan lahjoittamalla hankkeisiin säännöllisesti haluamansa summan. Vuonna 2001 säätiöllä on hankkeita Nicaraguassa, Ugandassa, Somaliassa ja Bangladeshissa. Säätiö toimii myös lähialueilla, kuten Sortavalassa, yhteistyössä muiden suomalaisten kansalaisjärjestöjen kanssa. Solidaarisuussäätiö osallistuu usein myös itse hankkeiden suunnitteluun, toteutukseen ja seurantaan. Avun perillemenoita yhteistyömaissa valvovat suomalaiset kenttätyöntekijät. (Laukko 2001, 10-11.)

Yhteistyömaissa järjestö pyrkii pitkäjänteiseen toimintaan kaikkein köyhimpien väestöryhmien, etenkin naisten ja lasten, elinolojen parantamiseksi. Kaikissa hankkeissa naisia kannustetaan osallistumaan oman yhteisönsä kehittämiseen. Säätiön yhteistyökumppanit ovat vakiintuneita paikallisia kansalaisjärjestöjä. Hankkeet ovat useimmiten monialaisia kehityshankkeita, joissa yhdistyy koulutus ja pienimuotoinen tuotannollinen toiminta omavaraisuuden edistämiseksi. Esimerkiksi Nicaraguassa solidaarisuussäätiö on edistänyt köyhimpien perheiden ruokaturvaa muun muassa tukemalla luomukahvituotannon ja kastelujärjestelmien kehittämistä. Perusterveydenhuoltoa on vahvistettu kouluttamalla kyläkättilöitä ja rakentamalla terveysklinikkoita. Säätiön tukeman aikuiskoulutusohjelman avulla tuhannet nicaragualaiset ovat hankkineet uuden ammatin pienyrittäjänä, atk-osaajana tai rakennustyöntekijänä. (Laukko 2001, 10.)

### 6.3 Taustatietoa Nicaraguasta

Nicaragua on poliittisesti jakautunut 80-luvun sisäisten konfliktien vuoksi. Kehityspoliittisia linjauksia ja yhtenäistä hallintokulttuuria ei ole pystytty vakiinnuttamaan, ja demokratian eteneminen ja hyvän ja avoimen hallintotavan noudattaminen ovat taantuneet presidentti Arnoldo Alemánin valtakaudella, joka alkoi vuonna 1997. Kaksi pääpuoluetta, sandinistit ja liberaalit solmivat vuoden alussa kaksipuoluesopimuksen, joka edistää sopijaosapuolten vallanjakoa eri instituutioissa. Muiden puolueiden toimintamahdollisuudet ovat siksi entisestään kaventuneet. Nicaraguassa järjestettiin syksyllä 2000 kunnallisvaalit, jotka sujuivat rauhallisesti ja asiallisesti. Ainoastaan yhdellä autonomisella alueella esiintyi levottomuuksia. Hallituspuolue liberaalien ja sandinistien voimasuhteet eivät juuri muuttuneet, joskin hallituspuolue menetti joitakin avainpaikkoja, muun muassa Managuan pormestarin viran. Vaaleja pidetään suuntaa-antavina ensi vuoden yleis- ja presidentinvaaleille. (KYO 2001a, 107.)

Alhainen kansantuote, suuret velat ja Mitch -hirmumyrskyn aiheuttamat tuhot rasittavat jo ennestään köyhää maata. Taloudelliset tunnusluvut ovat rohkaisevia ja talouden kasvu on jatkunut, joskin rahoitussektorilla on ongelmia. Syksyllä 2000 maassa koettiin pankkikriisi, jonka jälkeen pankkilaitosta on pyritty uudistamaan ja pankkitarkastuslaitosta vahvistamaan. Inflaation arvellaan pysyvän alle kymmenessä prosentissa. Nicaragua kuuluu yhä maailman velkaantuneimpiin maihin. Köyhyys on talouskasvusta huolimatta lisääntynyt koko 1990-luvun. Palkkataso on jopa mantereen tason huomioon ottaen erittäin alhainen. Tuloerot ovat suuret ja rikkaiden joukko on pieni. Lähes puolet työvoimasta on ilman työtä. Elintarvikkeiden ja perushyödykkeiden korkeiden hintojen vuoksi suuri osa väestöstä kärsii aliravitsemuksesta. Opetus- ja terveyssektoreihin ei ole panostettu riittävästi, mikä johtuu osittain valtionvelan korkeista hoitokuluista. (KYO 2001a, 107-108.)

Korruptio on merkittävä ongelma sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Tätä kuvaa valtiontarkastuslaitoksen johtajan viraltapano vuoden alussa oikeudellisin verukkein. Nicaraguan parlamentti hyväksyi lain, jonka mukaan tarkastuslaitoksen johtoon asetettiin kollegio, minkä jälkeen kollegion paikat jaettiin kahden suurimman puolueen välillä. Pohjoismaat lakkauttivat muutoksen vuoksi tukensa valtiontarkastuslaitokselle. Myös avunantajien projektivarojen väärinkäyttötapauksia on tullut ilmi. (KYO 2001a, 108.)

Nicaraguassa suurin osa lainoista ja valtaosa lainasummista annetaan miehille (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 7). Tämä oli tieto, joka yllätti minut täysin. Onhan joka paikassa toivotettu sitä, kuinka lainoja myönnetään pääasiassa naisille, jotka käyttävät rahansa enemmän perheensä hyväksi. Miesten rahankäyttö on perinteisesti ollut huomattavasti itsekkäämpää. Naisten on todettu myös olevan rahankäytössään tunnollisempia ja maksavan lainat miehiä useammin takaisin. Miesten valta perheissä on kuitenkin melko samanlainen kaikissa kehitysmaissa. Miehet päättävät lähes kaikista maanviljelijäperheiden tuotantoon ja varojen käyttöön liittyvistä asioista myös Nicaraguassa. Miehet päättävät, mitä tuotetaan ja mitä tuotteille tehdään sadonkorjuun jälkeen. Miehet päättävät myös siitä, miten perhe käyttää rahansa.

Lähes 60 % kansalaisjärjestöjen ja kehitysprojektien maataloustuotantoon liittyvästä lainanannosta suuntautui naisille, kun taas miesten osuus oli vastaavasti hieman yli 40 %. Pankkien maatalousrahoituksesta annettiin miehille lähes 98 %. Miesten osuus sukulaisilta ja tuttavilta saadusta lainarahoituksesta oli hieman yli 90 % ja miehet saivat yli 83 % ammattimaisten yksityisten lainanantajien antamista maatalousluotoista. Tuottajajärjestöjen sekä paikallisten säästö-

ja luotto-osuuskuntien antamat lainat jakautuivat miesten ja naisten kesken niin, että miehet saivat noin 67 % ja naiset noin 33 % annetusta lainarahoituksesta. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 9.)

#### 6.4 Hankkeen tavoitteet

Kansainvälisellä solidaarisuussäätiöllä on useiden vuosien ajan ollut kehityshankkeita Boacon läänissä Nicaraguan keskiosissa sekä Estelin, Condegan ja Somoton alueilla Pohjois-Nicaraguassa. Hankkeiden tavoitteisiin on kuulunut muun muassa maataloustuotannon monimuotoistaminen ja pienviljelijäperheiden ansiotason kohottaminen. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 2.)

Maaseutukehityshankkeisiin on kuulunut oleellisena osana intensiivinen koulutustoiminta, jonka kautta on pyritty parantamaan maataloustuottajien tietoja, taitoja ja valmiuksia. Niihin on kuulunut myös investointeja, kuten esimerkiksi kastelujärjestelmien rakentaminen. Osa on ollut lahjamuotoista apua, osa taas maatalouden luottorahastojen kautta kanavoitua lainamuotoista apua. Koulutukseen voivat osallistua myös sellaiset hyödynsaajat, jotka eivät halua ottaa lainaa projektin yhteydessä toimivilta luottorahastoilta. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 2, 29-30.)

Kansainvälinen solidaarisuussäätiö (2000, 2-3) olettaa, että lainamuotoinen apu voi oikein suunnattuna täydentää projektien antamaa lahjamuotoista apua. Lainamuotoista apua on katsottu tarvittavan erityisesti silloin, kun projektin tavoitteena on kasvattaa yksityisten maataloustuottajien tuotantokykyä. Kun on kysymys yksityisen voittoa tavoittelevan yritystoiminnan kehittämisestä, projekteissa on pidetty parempana antaa tuotannon parantamiseen tarkoitettut varat lainaksi eikä lahjaksi. Tämän on katsottu lisäävän tuottajien omatoimisuutta ja vähentävän riippuvuutta ulkomaisesta avusta. Hankkeissa ei ole ollut tavoitteena, että luottorahastot toimisivat kaikesta muusta projektitoiminnasta erillään olevina rahoituslaitoksina. Nicaraguassa toimiva maatalouden luottorahasto voi onnistua lainojen takaisinperinnässä täydellisesti ja kattaa kaikki toimintakulunsa omilla korkotuloillaan, mutta rahaston voidaan silti katsoa toimineen huonosti, jos hyödynsaajat eivät ole kyenneet lainkaan parantamaan tuotantotapojaan ja elinolojaan saamiensa lainojen avulla. Kansainvälisen solidaarisuussäätiön hankkeissa luottotoiminnan harjoittaminen ei siis ole ollut itsetarkoitus, vaan luottotoiminnalla on katsottu olleen samat kehitystavoitteet kuin muullakin projektitoiminnalla.

Luottorahastojen kokemuksia koskeneessa selvitystyössä Kansainvälinen solidaarisuussäätiö on pyrkinyt asettamaan kolme peruskysymystä: 1) Onko luottotoiminnan avulla saatu aikaan projektien hyödynsaajien tuotannollista ja taloudellista kehitystä? 2) Ovatko luottorahastot taloudellisesti omavaraisia niin, että ne kykenevät jatkamaan toimintaansa projektien antaman ulkopuolisen rahoituksen päätyttyä? 3) Millainen olisi paras mahdollinen yhteistyösuhde luottotoiminnan ja kehitysohjelmien muiden toimintalohkojen välillä, jotta kaikki toiminnat yhdessä tuottaisivat mahdollisimman edullisen kehitysvaikutuksen lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä? (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 3-4.)

Kehitysohjelmien tavoitteisiin kuuluu naisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen aseman parantaminen. Rahastojen lainananto on edistänyt maaseutuyhteisöjen naisten taloudellisen aseman vahvistumista. Prosessi ei kuitenkaan ole nopea eikä helppo. Kolmen vuoden aikana on tullut esiin kaksitoista tapausta, joissa perheen mies on ottanut väkisin haltuunsa naiselle annetut lainarahat. Mies on käyttänyt rahat parhaaksi katsomaansa tarkoitukseen ja naiselle on jäänyt vastuu lainan takaisinmaksusta. Tällaisissa tapauksissa on ryhdytty välittömiin toimenpiteisiin. Lainarahoja takavarikoineille miehille on tehty selväksi, että tällaista menettelyä ei sallita ja että luottorahasto ilmoittaa asiasta poliisille, mikäli rahoja ei palauteta. Perheen sisäisistä asioista ei kuitenkaan aina saada riittävän tarkkaa tietoa, jotta tiedettäisiin, millaisia ongelmia perheen sisällä on oikeastaan esiintynyt ja miten naisen asema on muuttunut luottotoiminnan seurauksena. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 30.)

Ympäristövaikutuksia pyritään ohjaamaan suuntaamalla yhä suurempi osa lainoista luonnonmukaisen tuotannon tukemiseen. Luomutuotantokaan ei kuitenkaan ole varsinaista luonnonsuojelua siinä mielessä, että myös luomukahvin kasvattaminen on taloudellista ja luonnonvaroja hyödyntävää toimintaa, joka voi joissakin olosuhteissa kilpailla esimerkiksi alkuperäisen luonnon suojelemistavoitteiden kanssa. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 30.)

Kehitysohjelmien yhteyteen on perustettu luomukahvinkasvattajien osuuskunta, joka pyrkii vähitellen kehittämään suhteellisen voimakkaaksi tuottajajärjestöksi. Pohjois-Nicaraguassa taas on pyritty perustamaan paikallisia kehityskeskustoja, jotka ovat suhteellisen löyhiä maatalousyrittäjien muodostamia yhteenliittymiä, joiden piirissä keskustellaan tuotantovaihtoehtoista ja tehdään muutaman viljelijän yhteisiä tuotanto- ja markkinointisuunnitelmia, jotta viljelijät eivät kilpailisi liikaa toistensa kanssa tuottamalla suuria määriä samoja tuotteita täsmälleen samaan aikaan suhteellisen rajallisille markkinoille. Luomukahviosuuskunnan ja kehityskeskusten kokemukset



ovat tuoneet esiin sellaisenkin mahdollisuuden, että maatalouden luottorahastojen varoja käytettäisiin entistä enemmän tuotteiden myynnin edistämiseen. Kehityskeskukset voisivat käyttää luottorahastoa apuna sopimusviljelyn kehittämiseen, jolloin viljelijät voisivat suunnitella tuotantotoimiaan entistä pitemmällä aikavälillä. Sopimusviljely takaa tuottajalle etukäteen sovitun hinnan, jolloin hintavaihtelusta mahdollisesti aiheutuva riski on pienempi kuin aikaisemmin. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 28.)

Yksityisten luotonantajien ja pienten luottorahastojen toiminnasta saadaan tietoja vain hyödynsaajia haastatteleamalla. Näiden vastaukset tutkijoiden kysymyksiin voivat puolestaan riippua varsin suuresti siitä, miten haastateltavat suhtautuvat kysymysten esittäjiin. Useimmat nicaragualaiset maanviljelijät pitävät raha-asioidensa hoitoa yksityisasiana, josta ei haluta antaa todenmukaista tietoa ulkopuolisille henkilöille.

## 6.5 Hyödynsaajien haastattelut

Kansainvälisen solidaarisuussäätiön Nicaraguan kehityshankkeisiin kuuluvien luottorahastojen kokemuksista tehtyä selvitystä varten haastateltiin 30 hyödynsaajaa. 17 haastatelluista oli naisia ja 13 miehiä. Myönnetyissä lainoissa näyttää kuitenkin olevan suuria eroja sukupuolten välillä. Haastatelluille naisille myönnetyistä luotoista 13 eli siis jopa 88 % oli suuruudeltaan 100 USD tai alle. Miehistä näin pienen summan sai vain 23 % (3 hlöä). Suurin naiselle myönnetty luotto oli 180 USD. Vaikka miehiä oli haastateltujen joukossa vähemmistö, vain 13, niin kuitenkin jopa 8:lle miehelle myönnetty luotto oli tätä summaa suurempi. Miesten suurin lainasumma oli 550 dollaria, jollainen oli myönnetty kahdelle miehelle.

Mutta jos summissa on eroja, niin samanlaisia eivät ole myöskään käyttötarkoitukset, joihin lainoja haettiin. Miehistä enemmistö, 7 henkilöä (n. 54 %) käytti lainansa kahvinviljelyyn, naisten ylivoimainen enemmistö (13 hlöä, n. 76 %) taas sikojen tai kanojen kasvatukseen. Yksikään naisista ei viljellyt kahvia, eikä yksikään mies kasvattanut eläimiä. Erilaisten vihannesten viljelyä löytyi jonkin verran molempien sukupuolten joukosta.

Lainansaajan nimi	Sukupuoli	Tilan koko	Lainan kohde	Lainan määrä (USD)
-------------------	-----------	------------	--------------	--------------------

Faustino Mendez	M	18 ha	Maissinviljely	60,00
Marina Hernandez	N	7 ha	Siankasvatus	100,00
Andres Vasquez	M	22 ha	Kahviviljelmän uudistaminen	250,00
Alba Luz Davila	N	4 ha	Vihannesten tuotanto	150,00
Vilma Rodriquez	N	2 ha	Siankasvatus	180,00
Feliciano Rodriguez	M	10 ha	Kahvinkasvatus	220,00
Santos Cantillano	M	11 ha	Kahvinkasvatus	120,00
Rogelio Castillo	M	25 ha	Kastelulaitteiden parantaminen	550,00
Cristino Perez	M	10 ha	Kahvinkasvatus	190,00
Gerardo Sandoval	M	9 ha	Kahvinkasvatus	240,00
Domingo Moraga	M	13 ha	Kahvinkasvatus	160,00
Teresa Moraga	N	1 ha	Maissin ja papujen kasvatus	100,00
Azucena Obando	N	64 ha	Siankasvatus	80,00
Juan Jarguin	M	28 ha	Maissin ja papujen kasvatus	210,00
Pedro Polanco	M	30 ha	Kahvinkasvatus	550,00
Petrona Cruz Davila	N	11 ha	Kanojen ja sikojen kasvatus	60,00
Magda Olivas	N	21 ha	Siankasvatus	60,00
Martha Gutierrez	N	7 ha	Siankasvatus	60,00
Regina Arbizu	N	4 ha	Kanojen ja sikojen kasvatus	60,00
Melba Sevilla	N	40 ha	Maissin ja papujen kasvatus	60,00
Candida Rosa Cruz	N	1 ha	Kanojen ja sikojen kasvatus	100,00
Dora Estrada	N	5 ha	Vihannesten tuotanto	70,00
Medardo Saldivar	M	15 ha	Maissin ja papujen kasvatus	70,00
Emilia Vasquez	N	3 ha	Siankasvatus	30,00
Marcelina Calero	N	8 ha	Kanankasvatus	40,00
Haydee Acevedo	N	1 ha	Kanojen ja sikojen kasvatus	50,00
Teresa Aguilera	N	1 ha	Kanankasvatus	40,00
Francisco Rizo	M	3 ha	Perunanviljely	400,00
Arsenia Gonzalez	N	7 ha	Kanojen ja sikojen kasvatus	50,00
Orlando Lopez	M	2 ha	Viljan varastointisiilo	70,00

(Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 11-12.)

Tässä muutama esimerkki Kansainvälisen solidaarisuussäätiön hyödynsaajien haastatteluista. Haastateltujen tilojen koot vaihtelivat 1 hehtaarista 64 hehtaariin ja lainasumma 30 USD:sta 550 USD:iin. Osa haastatelluista on saanut vain yhden lainan, osa on ehtinyt käyttää systeemiä hyväkseen jo useammankin lainan verran.

Andres Vasquezilla on 22 hehtaarin kokoinen tila, jolla on lähes neljän hehtaarin kokoinen kahviviljelmä. Muuta osaa tilasta käytetään maissin ja papujen kasvattamiseen (6 ha), ja karjan laitumena (12 ha). Vasquezin perheellä on seitsemän lehmää, jotka tuottavat lihaa ja maitoa. Andres Vasquez käytti viimeksi saamansa 250 USD:n lainansa vanhojen ja huonokuntoisten kahviviljelmiensä uudistamiseen. Hän osti kahvinsiemeniä (20 USD) ja taimipusseja (50 USD) kasvattaakseen hieman yli 4000 kahvintainta. Sitten hänen tyttärensä sairastui, jolloin Andres käytti 20 USD ostaakseen ruokatarvikkeita ja lääkkeitä tyttärelleen. Suurimman osan lainasummasta (160 USD) hän käytti kahviviljelmän työvoimakuluihin. Hän palkkasi rengin huolehtimaan vanhojenkahvipensaiden leikkaamisesta ja lannoittamisesta luonnonlannoitteiden avulla. Lisäksi hän maksoi pojalleen ja itselleen palkkaa kahvitainten hoitamiseen ja istutustyöhön kuluneelta ajalta. Näiden työpalkkojen avulla perhe sai tuloja sellaisena aikana, jolloin muuta työtä oli niukasti tarjolla. Andres maksoi velkansa 10 kuukauden kuluttua lainansaannista kahvin myynnistä saamallaan tuloilla. Tulot ovat peräisin tilalla olleelta vanhalta kahviviljelmältä. Tilalle istutetut uudet kahvipensaat tuottavat kahden vuoden kuluttua noin 20-25 säkillistä kahvia, jonka arvo on noin 800 USD. Jos Andres ei olisi saanut vanhoista kahvipensaistaan tarpeeksi kahvia lainan maksamiseen, hän olisi myynyt vasikan ja maksanut sillä velkansa. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 14-15.)

Rogelio Castello omistaa 25 hehtaarin suuruisen maatilan. Hänellä on neljän hehtaarin suuruinen kahviviljelmä. Rogelio on saanut yhden ainoan lainan. Hän käytti suurimman osan 550 USD:n suuruudesta lainasummasta veden varastointialtaan rakentamiseen ja kasteluputkien hankintaan. Rakennustarvikkeiden ostamiseen ja kuljetuksiin kului 200 USD, muurarin ja apumiehen palkkoihin 100 USD ja kasteluputkien ja letkujen hankintaan noin 120 USD. Jäljelle jääneet 130 USD Rogelio käytti kahviviljelmän parannustöiden materiaali- ja työkuluihin. Lainapäätöksen saamiseen kului kaksi kuukautta. Kun kahvisato jäi huonoksi poikkeuksellisen runsaiden sateiden vuoksi, Castello joutui rahavaikeuksiin ja hän pyysi velanmaksuun kuuden kuukauden lykkäystä. Tämä myönnettiin ilman sakkokorkoja ja Rogelio maksoi velkansa. Korkojen laskenta on tuottanut Rogeliolle suuria ongelmia. Hän sanoo, ettei ymmärrä numeroita. Hän on kuitenkin tyytyväinen rakentamaansa kastelujärjestelmään. Se parantaa oleellisesti maatilan tuotantokapasiteettia. Rogelio

on myös tyytyväinen saamaansa luomutuotannon koulutukseen, vaikka hän ei olekaan vielä ruvennut kokonaan luomukahvin kasvattajaksi. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 16-17.)

Martha Gutierrez on saanut yhden lainan. Gutierrezin perhe omistaa 7 hehtaarin suuruisen maatilan, jossa 2 ha on maissipeltona, 4 ha laitumena ja 1 ha joutomaana. Saamallaan 60 USD:n suuruisella lainalla Martha Gutierrez osti lähes lisääntymisikään ehtineen emakon (20 USD), eläinlääkkeitä (3 USD) ja rehusekoitetta (26 USD). Loput 11 USD hän käytti perheen menoihin. Vajaan puolen vuoden kuluttua Martha myi sikansa saaden siitä 85 USD. Tällä rahalla hän maksoi velkansa korkoineen (67 USD) ja käytti loppurahat (18 USD) ostaakseen viisi kanaa. Ilman luottoa en olisi ostanut sikaa ja ilman sikaa en olisi ostanut kanoja, hän järkeilee. Seuraavalla kerralla hän haluaisi hiukan enemmän lainaa, jotta voisi ostaa lehmän maidontuotantoa varten. Martha arvelee, että hänen kannattaisi valmistaa tuorejuustoa ja myydä sitä päivittäin naapureilleen. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 20-21.)

Melba Sevilla on saanut kaksi lainaa kanojen ja sikojen kasvattamiseen ja yhden lainan maissin ja papujen viljelemistä varten. Sevillan perheellä on 40 hehtaarin suuruinen maatila, josta 38 ha on jouto- tai laidunmaana ja 2 ha maissi- ja papuviljelminä, ilman kastelumahdollisuutta. Viimeksi saamansa 60 USD:n lainan Melba Sevilla käytti niin, että hän osti siemeniä (12 USD) ja torjunta-aineita (5 USD), vuokrasi härkäparin maanmuokkausta varten (5 USD) ja maksoi työpalkkaa palkkaamalleen rengille (25 USD). Loppurahan (13 USD) Melba käytti omiin menoihinsa. Maissin ja pavun viljely tuotti hieman yli kolmessa kuukaudessa yhteensä 320 USD. Näillä tuloilla Melba maksoi velkansa korkoineen (64 USD) ja hänelle jäi 256 USD (n. 85 USD/kk). (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 21.)

Hyödynsaajien haastattelut osoittavat, että nicaragualaisen pienviljelijän rahatalouden volyyymi on erittäin pieni. Vähävaraisen perheen koko viljelykauden aikainen liikevaihto saattaa jäädä parin tuhannen markan tasolle. Omiin menoihin käytetään ehkä kymmenen tai viisitoista markkaa päivässä. Tällaisessa tilanteessa muutaman sadan markan suuruisen lainan takaisinmaksu tuntuu suhteellisen suurelta urakalta. Suurin osa lainansaajista ei tee minkäänlaisia tuottavuuslaskelmia lainarahojen käyttöä varten.

Pelkkä lainarahan saaminen parantaa vain hyvin harvoissa tapauksissa maanviljelijän tuotantojärjestelmien tuottavuutta. Haastateltujen hyödynsaajien joukossa on kuitenkin myös tällaisia tapauksia. Kastelujärjestelmien parantaminen, kahviviljelmien uudistaminen ja

laajentaminen, pienkarjan määrän kasvattaminen ja eläinten hoidon parantaminen sekä viljasiilon hankkiminen ovat esimerkkejä sellaisista investoinneista, jotka voivat lisätä pientilan tuotantoa ja kohottaa tuottavuutta pysyvällä tavalla. Luonnonmukaisen kahvin tuotanto ja vienti ovat muodostaneet välitöntä taloudellista hyötyä tarjoavan vaihtoehdon, jossa jo lyhyellä aikavälillä saavutettava viljelijäperheen ansioiden kohoaminen on toiminut kiihokkeena sille, että viljelijät osallistuvat koulutukseen, toteuttavat maaperänsuojelutoimia, muuttavat viljelytapojaan ja kasvattavat järjestelmällisesti tuotantokapasiteettiaan. Tässä kokonaisuudessa luottorahaston antama rahoitus muodostaa merkittävät muita toimintoja täydentävän panoksen, jonka avulla viljelijät kykenevät suoriutumaan luomutuotantoon siirtymisen edellyttämistä muutoksista ja tuotantokapasiteettinsa kasvattamisesta nopeammin ja tehokkaammin kuin mihin he pystyisivät ilman ulkopuolista rahoitusta. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 25-26.)

Kehityshankkeiden yhteydessä toimivat luottorahastot ovat luoneet työtilaisuuksia vähävaraisille perheille. Jos lainarahoituksen avulla toteutettua kanojen ja sikojen kasvatusta tarkastellaan pelkästään taloudellisesta näkökulmasta vertaamalla saatuja käteistuloja eläinten hoitamiseen käytettyyn työaikaan, puuha ei vaikuta kovinkaan kannattavalta. Käytännössä vähävaraisen perheen ainoat vaihtoehdot voivat kuitenkin olla joko tällaisen pienen tuotantohankkeen toteuttaminen tai joutenolo, työtilaisuuksien täydellinen puuttuminen, jolloin asia näyttää toisenlaisessa valossa. Pienen ja objektiivisesti ottaen varsin huonotuottoisen tuotantohankkeen toteuttaminen saattaa antaa perheelle edes jonkinlaisen mahdollisuuden tehdä työtä, saada ruokaa ja pieniä käteistuloja sekä suunnitella uusia keinoja tuotantojärjestelmänsä laajentamiseksi ja vahvistamiseksi. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 27.)

Luottorahastojen olemassaolo on selvästi lisännyt projektien uskottavuutta. Hyödynsaajat suhtautuvat koulutukseen ja muihin projektitoimintoihin vakavammin, kun he tietävät, että projekti voi tarjota myös rahoitusta maatalouden monimuotoistamiseen tai uusien tuotantomenetelmien käyttöönottoa varten. Jos luottorahastoja ei olisi, suuri osa hyödynsaajista tuumisi, että projektin esittämät uudet tuotantovaihtoehdot tai tuottavuuden parantamismahdollisuudet ovat kyllä sinänsä kiinnostavia, mutta epärelevantteja, koska viljelijällä ei ole varaa toteuttaa niitä. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 29.)

Hyödynsaajien haastattelut osoittivat, että hieman yli puolet hyödynsaajista oli saanut rahastolta haluamansa summan, kun taas muiden oli tyydyttävä anottua pienempään lainaan. Pienemmän lainan myöntämisen selityksenä oli lähes aina luottorahaston rajallinen kapasiteetti, kun lainojen

kysyntä on jatkuvasti suurempi kuin luottorahaston käytettävissä olevat varat. Joissain tapauksissa lainaa annettiin vähemmän siksi, että lainansaajan maksukyky ei luottotoimikunnan mielestä sallinut suuremman luoton myöntämistä. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 29.)

Haastattelut ja muu luottorahastojen toiminnan seuranta ovat tuoneet esiin useita tapauksia, joissa luottorahaston rahoittamat tuotantohankkeet ovat epäonnistuneet tai osoittautuneet muuten tappiollisiksi. Tappioita kärsineet tuotantohankkeet tai niitä toteuttaneet hyödynsaajat ovat olleet sellaisia, joille ei olisi pitänyt antaa luottoa. Toisinaan epäonnistumisen taustalla on puutteellinen seuranta. Lainarahat on käytetty huonosti tai niitä on käytetty kokonaan muihin kuin luottihakemuksessa esitettyihin tarkoituksiin. Jos maataloustuottajan tietopohja on jäänyt kovin puutteelliseksi eikä neuvontajärjestelmä ole toiminut asianmukaisesti, lainan saaja ei ole kyennyt selviytymään tuotantohankkeessa ilmenneistä vaikeuksista. Näiden tekijöiden lisäksi luottohankkeiden epäonnistumiseen on vaikuttanut myös monia hyödynsaajaperheiden sisäisiä tekijöitä. Elämäntilanne on saattanut muuttua esimerkiksi jonkin perheenjäsenen sairastumisen tai muun syyn vuoksi niin, että luottohanke on jouduttu jättämään oman onnensa nojaan. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 31.)

## 6.6 Tarkennusta vaativia asioita

Lähes kaikki luottonsa takaisinmaksusta suhteellisen tunnollisesti huolehtineet lainansaajat olettavat ilman muuta saavansa uuden, edellistä suuremman lainan projektin yhteydessä toimivilta luottorahastoilta. Luottorahastot eivät kuitenkaan saisi muuttua vain tietyn vakituisen käyttäjäkunnan omaisuudeksi, vaan ne voisivat pyrkiä kasvattamaan hyödynsaajien rahan käyttöön ja tuotantohankkeiden suunnitteluun sekä toteuttamiseen liittyviä valmiuksia niin, että hyödynsaajat voivat entistä suuremmassa määrin korvata vieraan pääoman käytön omilla voimavaroillaan. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 32.)

Luottorahastojen hyödynsaajat tulisi myös valita entistä tarkemmin. Lainan tarve ei voi olla tärkein tai ainoa valintaperuste, vaan sitä enemmän on pyrittävä selvittämään, millaisia tuloksia hyödynsaaja voi saavuttaa lainarahalla suoritettavien investointien avulla. Hyödynsaajien määrää voisi jonkin verran karsia, jotta resurssit riittäisivät tuntuvampien investointien suorittamiseen. Rahastojen lainatoiminta tulisi keskittyä entistä enemmän rakenteellisten, tuotantokapasiteettia ja tuottavuutta parantavien muutosten aikaansaamiseen ja vähemmän yksittäisen viljelykauden aikaisten tuotantokustannusten kattamiseen. Jos näin menetellään, laina-aikojen tulisi olla pitempiä,

korkojen alhaisempia ja lainasummien suurempia kuin nykyisin. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 32.)

Maaseutuyhteisöjen asukkaiden piirissä esiintyy vakiintuneita asenteita, joiden mukaan lainat tulisi aina saada anteeksi, jos sato epäonnistuu tai jos velanmaksun tiellä on muutoin lainansaajan mielestä kohtuuttomia vaikeuksia. Tästä syystä luottorahastot ovat jopa hirmumyrsky Mitchin erittäin hankalassa jälkitilanteessa pitäneet kiinni siitä, että lainojen maksuaikatauluista ja koroista voidaan neuvotella vaikeuksien sattuessa, mutta itse laina olisi aina syytä maksaa takaisin luottorahastolle. Jos velanmaksukulttuuria ei saada vahvistetuksi asianmukaisella tavalla, luottorahaston toimintaedellytykset saattavat romahtaa lyhyessä ajassa. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 33.)

Luottorahastojen lainahakemuksia tulisi uudistaa niin, että hakemuksissa esitetään nykyistä täsmällisemmin lainainvestoinnilta odotettavat tulokset. Näiden tulosten tulisi mahdollisimman suuressa määrin edustaa laadullisia parannuksia, jotka lisäävät hyödynsaajien tuotantokapasiteettia ja tuotantojärjestelmien tuottavuutta. (Kansainvälinen solidaarisuussäätiö 2000, 33.)

## 7. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA

### 7.1 Olosuhteet

Mikrorahoituksen ja erityisesti mikrolainojen käyttöön liittyy kolme talouspoliittista taustaoletusta, jotka ovat modernin markkinatalouden peruseriaatteita ja jotka mikrorahoitusta järjestävän on hyväksyttävä kohderyhmän osalle:

- 1) Vaihdamatalous on parempi kuin omavaraistalous. Jos kaikki elintarpeet saataisiin omasta elinpiiristä, ei mitään rahoitusta tarvittaisi. Rahoitusta tarvitaan ostamista ja myymistä varten ja mikrorahoitus voi toimia vain vaihdannan ohessa.
- 2) Rahatalous on parempi kuin luontaistalous. Mikrorahoitus toimii hyvin vain rahatalouden piirissä. Lisäksi vaihdantatalous johtaa nykyaikana nopeasti rahan käyttöön vaihdon välineenä. Tämä ei kokonaan sulje pois lainojen myöntämistä ja maksamista luonnossa (viljana tai karjana), mutta silloinkin taustalla on näiden taloudellinen arvo, joka voidaan mitata rahassa.
- 3) Markkinatalous on parempi kuin suunnitelmatalous. Tämä oletus voidaan muotoilla myös lievemmin: vähän markkinataloutta on parempi kuin täysi suunnitelmatalous. Mikrorahoitus perustuu yksityisten ihmisten, kotitalouksien ja pienyritysten talouden hoitamiseen. Vapaan

hinnanmäärittelyn ja yksityisomistuksen merkitys myymiseen ja ostamiseen on niin suuri, että käytännössä rahoituspalvelut toimivat vain sellaisessa taloudessa, jossa näiden oikeuksien käyttö on mahdollista. Suunnitelmataloudessa voimavarojen ohjaaminen voidaan paremmin hoitaa muuten kuin rahoituksellisin keinoin. (Elonheimo 2000, 36.)

Miten siis kehitysmaiden taloudellista tilannetta voitaisiin parantaa mikrorahoituksella? Köyhien omien taloudellisten tilanteiden lisäksi toisena tekijänä on aina tilanne heidän käytettävissään olevilla rahoitusmarkkinoilla. Mikäli rahoitusmarkkinoilla on riittävästi heidän tarvitsemiaan palveluita sopivilla ehdoilla jo ennestään, mikrorahoituksen kehittämiseksi sellaisella alueella ei ole tarvetta ja köyhien taloudellisen tilanteen parantamiseksi on tehtävä jotain muuta. Mikäli taas rahoitusmarkkinat eivät täytä köyhien tarpeita, mikrorahoitukselle on tarvetta. Tyypillisesti tällainen tilanne on siksi, etteivät viralliset rahoitusmarkkinat palvele sopivin ehdoin tai etteivät epäviralliset rahoitusmarkkinat pysty tarjoamaan riittävästi rahoitusta.

Mikrorahoituksella pyritään täydentämään rahoitusmarkkinoita siten, että köyhien taloudellinen tilanne eri muodossa helpottuisi, eli heidän elinkeinonsa tuottaisi paremmin, heidän taloutensa vuodenkierto tasoittuisi tai heidän kriisiensietokykynsä paranisi. Mikrorahoitus on parhaimmillaan tilanteessa, jossa on tarvetta rahoitukselle sellaisessa elinkeinotoiminnassa, jonka odotetaan tuottavan entistä paremmin, tai jossa olemassaolevien virallisten ja epävirallisten rahoitusmarkkinoiden tarjonta on hyvin pieni kartoitettuihin tarpeisiin nähden. (Elonheimo 2000, 36-37.)

Erään suomalaisen kansalaisjärjestön Liberiassa toimiva kenttätyöntekijä löytää kritisoitavaa perinteisistä mikroluototusmalleista. Mielestäni kaikkien mikroluottoprojekteja suunnittelevien ja toteuttavien tulisi aina muistaa ottaa huomioon myös seuraavanlaiset näkökulmat:

*Pienluottojen odotetaan kehittävän yhteisön jäsenten taloudellista tilannetta siten, että ensin yksittäiset ihmiset alkaisivat tulla toimeen paremmin ja jonkin maagisen lain mukaan sitten muut seuraisivat perässä. Se on mielestäni toiveajattelua. Ensinnäkin käsite "toimeentulo" on vaarallinen termi jota voidaan tulkita tarpeen mukaan. Sitä kuvataan useimmiten kansallisilla mittareilla (suhteellinen tai keskivertainen kansantulo etc) mutta harvemmin köyhyyttä tai toimeentuloa selittävillä tulkeilla kuten vaihtotalouden ja rahatalouden muutosten vaikutuksilla yhteisöjen ja niiden jäsenten hyvinvointiin.*



*Esimerkkinä parantuneesta on UNDP:n viimevuotinen Mosambik raportti joka laajensi näkökulmaa maan eri osiin, vertaili niitä keskenään ja valotti erojen syitä. Maputolaiset tulivat toimeen keskimääräistä huomattavasti paremmin koska kauppa (epävirallinenkin) kävi vilkkaammin pääkaupungissa, maaseudulla taas väki ei pärjää koska maataloustuotteiden kuljettaminen markkinoille kasvattaa kustannuksia. Kuinka siinä tilanteessa auttaisi pienluotto muille kuin välittäjille jotka saisivat sen avulla ostettua enemmän kerralla ja siten pudotettua yksikön kuljetushintaa - maanviljelijä ei siis hyötyisi. Paitsi jos saisi tosi pitkälle ajalle lainan - sehän taas ei sovi yleiseen pienluottokäytäntöön (koska kuukautinen korko 4 - 10% on asetettu luottoorganisaation toimintakulujen kattamiseksi ja puolesta vuodesta vuoteen mittaisten maatalouslainojen korkokustannukset nousisivat siten joskus lainapääomaa suuremmiksi!)*

*Lainoja ei yleensä anneta kuin kauppaa tai kulutustavaroiden tuottamista (käsiyöt, kalusteet, korjaustyöpajat jne) varten! Kaupankäyntiin myönnettyistä luotoista hyötyy useimmiten tukkuporras, Afrikassa usein Coca-Cola!*

(VM 2001/2)

Monien järjestöjen kokemukset viittaavat myös vahvasti siihen suuntaan, ettei lainamuotoisen rahoitustavan käyttäminen erittäin uhanalaisessa asemassa olevien ihmisten auttamiseen ole suositeltavaa. Lainaa ei yleensä voida käyttää järkevällä tavalla hyväksi jos hyödynsaajan tuotantojärjestelmä on liian pieni tai jos sen tuottavuus on liian alhaisella tasolla. Näin on siitä huolimatta, että hyödynsaajat itse katsovat tarvitsevansa kipeästi lainarahoitusta. Jatkotutkimukselle löytyisi tilaa myös tällä saralla. Millä keinoin saataisiin myös kaikkein köyhimmille sen verran varallisuutta, jotta mikroluotot saataisiin myös heidän ulottuvilleen ja mikä tai mitkä mahdollisesti olivat ne keinot, joilla saataisiin autettua kaikenlaisia köyhiä?

Seuraavien kappaleiden pohjana olen käyttänyt Malcolm Harperin teoksen jälkisanoja, joiden kautta peilaan esiin tulleita tapauksia ja lukemiani artikkeleita. Mukana on myös otteita suomalaisilta toimijoilta saamistani sähköpostiviesteistä.

## 7.2 Kulttuurilliset muutokset

Kehitysmaiden naisten on todettu olevan luotettavampia lainaajia ja säästäjiä kuin miehet ja he käyttävät liiketoimiensa voitot mieluummin perheensä kuin itsensä hyväksi. Naisten yritykset tuntuvat kuitenkin jäävän pieniksi, ne eivät kasva ja luo työpaikkoja muille, niin kuin miesten yritykset tekevät. Mikrorahoituslaitokset korostavat naisten lainoja ja toimivat ryhmäperiaatteella, joka sekkin tuntuu sopivan paremmin naisille kuin miehille. Monet ihmiset haluaisivat kuitenkin olla palkattuja työläisiä, eivätkä työllistä itse itseään. Kuka kannustaisi naisia työllistämään tai tukisi miesten lainoja? Jos elämässä aletaan etsiä voittajia ja häviäjiä, niin menettävätkö kehitysmaat omat ominaispiirteensä? Tuleeko niistäkin teollisuusmaiden kaltaisia? Onko tämä se mitä halutaan ja jos, niin onko se eettisesti oikein?

Mikrorahoitusta suunnataan siis erityisesti naisille heidän taloudellisen päätäntävaltansa lisäämiseksi. Päätöksentekosuhteiden muuttuminen perheen sisällä johtaa kuitenkin todennäköisesti myös muihin valtasuhteiden muutoksiin. Näistä on odotettavissa jännittyneisyyttä yhteisön sosiaalisissa suhteissa ja joidenkin yksilöiden ja ryhmien osalta vastareaktioitakin. On myös mahdollista, että miesten vanha päätäntävalta kotitalouden raha-asioissa säilyy, mutta uuden rahanhankintakeinon takia se verhotaan naisten ulkonaiseen aktiivisuuteen. Tällainenhan tuli ilmi esimerkiksi PHILNETin haastateltua muun muassa Suomen rahoittamaan mikrorahoitusprojektiin Filippiineillä osallistuneita naisia.

Alikehitystä on yritetty ratkaista mielestäni joskus jopa yksinkertaisen naiivisti. Kehitysyhteistyöhän on aina puuttumista toisen elämään ja siitä seuraa väkisinkin muutosta. Siihenhän kehityksen käsite nimenomaan viittaa. Olen itsekin sitä mieltä, ettei perinteistä kulttuuria saisi kokonaan tuhota, mutten tarkoita sillä sitä, että kehitysmaiden ihmisten tulisi kokonaan unohtaa tarpeet, jotka vastaavat myös meidän, pohjoisen asukkaiden, tarpeita. Mikseivät he saisi haaveilla samasta elintasosta kuin meillä on, mahdollisuudesta terveydenhuoltoon sekä koulutukseen tai edes kunnollisesta asunnosta? Nämä tarpeethan johtavat heidät kehitysprosessiin, jolla on väkisinkin myös negatiivisia seurauksia.

Linda Mayoux ottaa mikrorahoitusselvityksessään esiin myös joitakin huomaamia epäkohtia. Hänen mukaansa (1997) monissa ohjelmissa on ollut niin negatiivisia kuin positiivisiakin vaikutuksia naisiin. Siellä missä naiset ovat perustaneet pieniä yrityksiä, tämä on usein johtanut pieneen tulonnouluun raskaan työtaakan ja takaisinmaksupaineiden kustannuksella. Monissa

tapauksissa lainarahat on kuitenkin käyttäneet miehet, joiden perustamissa yrityksissä naisilla on vain vähän sananvaltaa. Joissain tapauksissa naisten tulee työskennellä palkattomana perheenjäsenenä saaden siitä vain vähän hyötyä. Muissa tapauksissa on saatu vain epäsuoraa hyötyä ja naisten hyvinvointi on parantunut, kun heidän roolinsa kotitaloudessa ja yhteisössä on tunnustettu. On tapauksia, joissa naisten kasvanut autonomia on ollut vain väliaikaista ja johtanut miesten antaman tuen loppumiseen. Joissain ohjelmissa on kasvavaa pelkoa siitä, että naisten pienet tulonnousut johtavat miesten alenevaan osallistumiseen kotitalouden kustannuksiin.

Reaktioita on odotettavissa varmasti myös yhteisön perinteisesti rikkaiden ja köyhien välisissä suhteissa. Yhteisön tulontasausjärjestelmä tai koko elinkeinorakennekin voi perustua kylän yhteistyöhön ja sadon jakamiseen yhteisesti, jolloin yksilökohtaiseen menestymiseen perustuva mikrorahoitus saattaa sekoittaa ja jopa tuhota toimivan paikallistalouden. Taloudellisen voiton tavoittelu saattaa olla täysin vieras ajatus ja joka tapauksessa vaikea sovittaa enemmänkin sosiaalisten kuin taloudellisten suhteiden varaan rakentuvaan elämänmenoon. Tällöin mikrorahoitus voi murtaa perinteisiä sosiaalisen aseman ylläpitoon ja koko yhteisön hyvinvointiin pyrkiviä taloudellisia suhteita. (Elonheimo 2000, 35.)

### 7.3 Rahoitusprosessi

Monet mikrorahoitusohjelmista tarjoavat vain rahallista apua ja aivan perusopastusta vaadituista prosesseista. Saisivatko naiset enemmän irti yrityksistään, jos heille opetettaisiin myös tiivis paketti yrityshallintoa, markkinointia ja kerrottaisiin uudesta teknologiasta? Pystyvätkö he saamaan yrityksestään kannattavan vain omin tai ryhmänjäsentensä neuvoin? Voiko näihin vastata muuten kuin toteamalla, että riippuu tapauksesta. Useimmiten lainanottajilla ei ole rahaa, eikä välttämättä mahdollisuksiakaan osallistua ylimääräisille kursseille. Entä kuka hoitaa kodin naisten opintojen aikana? Pienyrityksen kaaduttua markkinoiden ollessa täynnä tai, koska yrittäjällä ei ole riittävää teknologiaa tai kykyä hoitaa sitä, nainen saattaa menettää elinkeinonsa ja pääomansa. Laina jää edelleen maksettavaksi. Jos useampi lainansaaja on samassa tilanteessa, rahoituslaitos on vaikeuksissa. Ainakin jotenkin systeemi on tähän saakka toiminut.

Mikrorahoituslaitokset ovat kilpailun puutteessa saaneet periä lähes kuinka korkeita korkoja tahansa. Jos kilpailu lisääntyy ja asiakkaat alkavat haluta suurempia lainoja pidemmäksi ajaksi, niin laskevatko korot? Jos, niin millä edellytyksillä laitokset pystyvät pitämään palvelunsa kilpailukykyisinä? Tällä hetkellä näyttää jo siltä, että monet pankeista ovat jo erittäin kannattavia ja

pystyisivät alentamaan korkojansa. Osa ei kuitenkaan vielä pysty, jolloin kaikkien on helppo vielä rahastaa.

Petra Forsström on tutkinut naisten selviytymisstrategioita ja heille suunnattuja pienlainoitushankkeita ja huomannut (1995, 37), että ristiriitoja syntyy kun kansainväliset rahoittajat tuijottavat sokeasti yritysten taloudelliseen kasvuun hankkeen onnistumisen indikaattorina. Vaikka riippumattomuus ulkopuolisesta rahoituksesta on monen luototusjärjestön tavoite, törmätään jälleen ristiriitaan. Pyrkinessään riippumattomiksi rahoittajista, järjestöt joutuvat nostamaan korkojaan jopa neljään prosenttiin kuukaudessa, mikä vastaa 48 prosenttia vuodessa. Naiset tuomitsevat tällaisen käytännön. Näin menetellen naiset joutuisivat lainakierteeseen, josta ulospääseminen on monelle mahdotonta.

Ulkomaisten avunantajien tuella perustetut kehitysrahoituslaitokset eivät tutkija Markku Malkamäen Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston julkaiseman Kehitys-lehden artikkelin (1996, 4), mukaan ole juuri onnistuneet yksityisiä pankkeja paremmin pienyrittäjien ja pienviljelijöiden lainoittamisessa. Kehitysrahoituslaitokset ovat käyttäneet samoja menetelmiä kuin yksityiset pankit. Niiden menetelmät erosivat yksityisistä pankeista ainoastaan siinä, että ne antoivat lainaa pienviljelijöille ja -yrittäjille yksityisiä pankkeja halvemmalla korolla. Halvat korot houkuttelivat myös rikkaita, ja suhteillaan ja valtansa avulla he yleensä onnistuivat keinottelemaan halvat lainat itselleen. Kehitysrahoituslaitosten lainaohjelmat pienyrittäjille eivät ole olleet taloudellisesti kannattavia. Tämä on johtunut muun muassa siitä, että pienyrittäjien ja -viljelijöiden lainojen takaisinmaksuprosentit ovat myös olleet alhaisia. Tämä puolestaan johtuu siitä, että koska köyhillä ei ollut mitään pankeille vakuudeksi kelpaavaa, heiltä ei myöskään otettu vakuuksia.

Liberiassa toimiva kenttätyöntekijä on jälleen löytänyt epäkohdan, joka ansaitsee tulla huomioiduksi.

*Microcredit metodi ei näytä läheskään aina seurailevan osallistavan kehityksen oppeja (onko niitä) joiden mukaan yhteisö osallistuu kehityshankkeisiin jo ennenkuin päätöksiä toimenpiteistä ollaan tehty. Itse asiassa osallistavan kehitysteorian mukaisesti yhteisöä avustetaan arvioimaan oma tilanteensa ja ongelmiansa syyt jonka jälkeen opastetaan ratkaisumallien kehittelyssä ja kannustetaan omatoimiseen aloitteellisuuteen ja rohkaistaan ottamaan hankkeet haltuunsa.*

(VM 2001/1)

Jotkut ohjelmat vaativat asiakkaitaan säästämään ennen lainan myöntämistä ja myös takaisinmaksun yhteydessä. Tämä on monelle vaikeaa ja joskus jopa mahdotonta, jolloin asiakkaan täytyy vetäytyä ohjelmasta. Heidän säästönsä käytetään korkojen maksuun. Tämä tekee säästämistä riskialtista ja se saattaa jopa vaikuttaa lainojen korkoihin. Pitäisikö pakollista säästämistä suunnitella samoin kuin lainan määrää? Laskea heidän kykynsä säästää omista tuloistaan niin, että he pystyisivät kuitenkin nauttimaan omien resurssiensa käytöstä, eikä heidän tarvitsisi lainata omia rahojaan. Köyhien rahoituslaitokset ovat siis kaukana täydellisestä, eikä sillä saralla ole kilpailua. Muutosta tuskin kuitenkaan tulee, jos asiakkaat edelleen suostuvat maksamaan korkeita korkoja, eivätkä kiellä omien rahojensa käyttöä.

Lainojen takaisinmaksu perustuu usein naurettavan säännölliseen kaavaan. Lainaa on alettava maksaa takaisin heti sen nostamisen jälkeen. Tapa on helppo ja yksinkertainen laskettava ja ymmärrettävä sekä pankkivirkailijoille että asiakkaille, mutta siitä seuraa varmasti ongelmia. Kuinka moni yrityksistä alkaa tuottaa niin pian? Eikö ensimmäistä tuottoa voisi käyttää johonkin tärkeämpään, esimerkiksi ruoanhankintaan? Onko tarkoitus sitoa köyhät oravanpyörään ja pakottaa ne lainaamaan toisesta organisaatiosta maksaakseen ensimmäisen lainansa? Onneksi ainakin maatalousluotoissa on olemassa sääntö siitä, ettei lainansaaja saa joutua takaisinmaksun vuoksi huonompaan tilaan kuin aiemmin. Esimerkiksi tapauksissa, joissa ostetaan tiine lehmä ja joudutaan odottamaan useampi kuukausi sen synnytystä, käy varmasti kalpaten, koska mitään tuloja ei saa ennen kuin on myydä maitoa. Ryhmän jäsenet voivat tietenkin auttaa tällaisten tilanteiden yli, mutta tuskin sekään on aina kovin helppoa. Mikroluotto tulee myös aina tilanteeseen, jossa on ennestään olemassa erilaisia tapoja saada lainaa ja erilaisia moraalaisia käsityksiä siitä, miten se tulee maksaa takaisin. Monissa maissa lainan saanti pohjautuu ystävyyteen ja maksu sidotaan sosiaaliseen paineeseen, kuten Grameen Bankissa. Entä jos luotto saadaan valtiokoneiston kautta? Kuinka käy takaisinmaksun?

Osallistavia menetelmiä opiskellessani korostettiin aina sitä, kuinka paikalliset olisi muistettava sitouttaa hankkeeseen ja ottaa mukaan myös suunnittelussa ja toteutuksessa. Koulutustehtävissä Mosambikissa työskennellyt nainen on seurannut sivusta mikrorahoitusprojekteja ja toteaa mielipiteenään, että usein

*Projekti on ollut länsimaisen ihmisen, ei heidän. Nimenomaan psykologisessa mielessä. Tällainen projekti lakkaa heti kun ensimmäinen projektityöntekijä lähtee. Tämä koskee*

*yhtäläillä kun projektinvastaava on kansallinen yhteisö jos paikalliset eivät koe sitä omakseen.*

(SM 2001)

Liberiastakin sain samansuuntaisia kommentteja.

*Omien kokemuksieni mukaan ns viralliset pienlainahankkeet on useimmiten suunniteltu kirjoituspöydillä ja osallistavuutta käytetään yhteisön mobilisoinnissa hyväksymään lainojen säännöt ja tukemaan ns pier-pressurea (lähimmäisen painostusta?) takaisinmaksujen turvaamiseksi. Eli on siis ihan eri asia toimiiko systeemi vai onko systeemi tarkoituksenmukainen toimenpide.*

(VM 2001/1)

#### 7.4 Rahoitusinstituutiot

K-REPin (Kenya Rural Enterprise Programme) toimitusjohtaja Kimanthi Mutuan (1996, 17) mielestä perinteisten sosiaalisen kehityksen organisaatioiden on vaikea toimia tehokkaasti mikrorahoituksessa. Pienrahoituksen ollessa muiden yhteisökehitysohjelmien tai hätäapuohjelmien lisukkeena syntyy ongelmia: Ensinnäkään huomiota ei kiinnitetä luotonhakijan taloudelliseen suoritukseen. Asiakkaat pitävät luottoja sosiaaliapuna eivätkä ota rahoitussuhdetta vakavasti. Sosiaalisten ohjelmien tavoitteet ja toiminnot voivat olla ristiriidassa hyvän luottohallinnon kanssa. Tällöin rahoituspäätökset tehdään sosiaalisin perustein. Esimerkkinä tästä on lainojen takaisinmaksun uudelleenjärjestely tai lainan myöntäminen sosiaalista syistä sen sijaan, että katsottaisiin lainanhoitokykyä. Tällaiset päätökset antavat signaalin, ettei lainanantajaa kannata ottaa vakavasti. Toisissa tapauksissa taas luottopolitiikka perustuu humanitaarisille syille taloudellisten mallien sijasta.

*... YK:n pienlainaohjelmissa on ollut edelleenkin hankaluuksia ennen kaikkea paikallisten toteuttavien organisaatioiden kyvyttömyyden tai korruption vuoksi. Rehellisyys ei ole kuulemma ennenkään ollut liberialaisten vahvimpia luonteenpiirteitä, sodan aikana taisi loppua viimeisinkin yhteen hiileen puhaltaminen ja kun kerran presidenttiä myöten kaikki kuppaa rahaa (...) niin laittaa ajattelemaan miten sana "luotto" sopii missään puitteissa microfinance -kuvioon. ... yhteisvastuun uudelleen*

*herääminen voisi alkaa meidän ehdottamamme yhteisen lainarahaston ja siihen liittyvien yhteisökokousten kautta.*

(VM 2001/1)

Kansalaisjärjestöt saattavat myös aloittaa huonosti valmistettuja luotto-ohjelmia. Luotto-ohjelmat saatetaan aloittaa ennen kuin hankkeella on tarvittavat tietojärjestelmät tai pätevää henkilökuntaa. Ohjelmia vetävät työntekijät, joilla ei ole luottoalan kokemusta eikä käsitystä rahoitustoimintojen laadusta. Kansalaisjärjestöt maksavat yleensä työntekijöilleen paljon vähemmän kuin yksityinen sektori. Tämä rajoittaa niiden mahdollisuuksia saada pätevää henkilöstöä. Niillä on myös vaikeuksia perustella luottotoimintaa hoitavien työntekijöiden muita korkeampaa palkkatasoa. Toisaalta sosiaalisektorilla työskentelevä henkilökunta joutuu joskus hoitamaan myös luototustoimintaa. Avunantajat ovat osittain syypäitä ongelmatilanteisiin, koska monet luotto-ohjelmat ovat saaneet alkunsa heidän kehotuksestaan käyttää ”tätä uutta lähestymistapaa, joka on tehnyt ihmeitä jossain” ottamatta huomioon kansalaisjärjestön valmiuksia. (Mutua 1996, 17.)

Monet rahoitusinstituutiot käyttävät avustuksia ja lahjoituksia. Mutta enkö aiemmissa kappaleissa tuonut esille sen, etteivät ne tarvitse halpaa rahaa? Pitäisikö rahoitusvirta pyrkiä katkaisemaan, koska se perustuu oletukselle, ettei mikrorahoitus ole oikeaa liiketoimintaa? On kuitenkin otettava huomioon se seikka, että kaikki asiat on ensin keksittävä ja rahoituksen tarve tulee usein tietoisuuteen vasta silloin kun se ei enää ole tarpeellista. Kuuluuko mikrorahoitus tuettaviin peruspalveluihin, kuten terveydenhoito, koulutus tai liikenne? Vai onko se puhdasta liiketoimintaa kuten hammastahnan valmistus, joka on todettu hyväksi ihmisille, muttei kukaan ole koskaan keksinyt esittää sitä tuettavaksi?

## 7.5 Loppujen lopuksi

Mielestäni avainasemassa koko mikroluottojen ideaa tutkailtaessa on kuitenkin sana yhteisö. Vaikka lainat myönnetään yksittäisille ihmisille, on toimintaa suunniteltaessa ja aloitettaessa aina ajateltava koko yhteisöä. Mitä se hankkeesta hyötyy ja kuinka se reagoi mahdollisesti vain yhden henkilön menestymiseen? Entä jos henkilö on nainen? Yksi projektien onnistumisen ehdoista onkin mielestäni yhteisön huomioonottaminen esimerkiksi seuraavalla tavalla:

*(Kansalaisjärjestö) tuki nepalilaisen Plants for Life -järjestön integroitua maaseudunkehittämisohjelmaa 1994-97. Mikrorahoitus oli siinä mukana, mutta ei*

*meidän rahoittamana vaan Hollannin. Siinä oli erikoista, että luotot alkoivat jo 10 mk tasolta eli yksittäisen kanan hankinnasta. Kuulemma lähes kaikki saivat maksettua luottonsa takaisin korkoineen. Korot käytettiin yhteiskäyttöisten asioiden hankkimiseen kuten esim. kyläkirjasto kirjoineen.*

(LA 2001)

Luottorahastojen tärkeimpiä tuloksia on ehdottomasti myös se, että ne ovat kasvattaneet monien asiakkaidensa itseluottamusta ja opettaneet ihmisiä käsittelemään rahaa. Pienrahoitustoiminnalla on pystytty parantamaan naisten toimintamahdollisuuksia ja vahvistamaan heidän taloudellista toimintakykyään. Myös YK:n naisten kehitysrahasto (UNIFEM) on pitkään korostanut pienrahoitustoiminnan merkitystä, ei ainoastaan naisten tulonlähteenä, vaan myös keinona lisätä naisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia kotien ulkopuolella.

Ei mitään niin positiivista, ettei jotain negatiivistakin. Meidän on muistettava ottaa huomioon myös se tosiseikka, että osa maailman köyhimmistä elää enimmäkseen rahatalouden ulkopuolella ja omavaraistalouden merkitys on suuri. Käytännössä mikrorahoitus johtaa joissain tilanteissa perinteisten elinkeinojen ja paikallistalouden pohjalle rakentuvan kulttuurin murtumiseen, kun elinkeinorakenne muuttuu lisärahoituksen myötä. Tämä on joko hyväksyttävä tai valittava joku muu keino yhteistyön tekemiseen ja kehityksen, mitä sillä sitten missäkin yhteydessä tarkoitetaan, aikaansaamiseen.

Käsitykseni mukaan yhä useammin kehitysmaissakin sekä ala- että yläluokkien ihmiset haluavat saada tuotteistaan käyvän hinnan, hyvän koulutuksen, sähkön, liikenneyhteydet ja kunnollisen terveydenhuollon. Sekä monet sosiaaliset liikkeet että ruohonjuuritason yhdistykset vaativat hallituksiaan ottamaan heidät huomioon kehitysprosessissa ja lopettamaan heidän kohtelemisensa toisen luokan kansalaisina. Monet kansalaisjärjestöt sekä kehitysmaissa että kehittyneissäkin maissa tukevat näitä ryhmiä pyrkimyksissään täysiin kansalaisoikeuksiin ja poliittiseen päätöksentekoon.

Kehitysyhteistyösaston keväällä 2000 teettämä mielipidetiedustelu osoitti selvästi, että kehitysyhteistyön kannatus suomalaisten keskuudessa on suurta ja selkeässä nousussa. Useat yhteiskuntamme keskeiset vaikuttajat ovat viime aikoina nostaneet esiin tarpeen kasvattaa kehitysyhteistyövaroja. Myös eduskunta on pitänyt tärkeänä, että valtioneuvosto esittää eduskunnan hyväksyttäväksi ohjelman, jonka mukaisesti kehitysyhteistyömäärärahojen kasvuille asetetut tavoitteet saavutetaan. Lipposen toisen hallituksen ohjelman mukaan Suomi lisää



kehitysyhteistyövaroja ja tavoittelee Yhdistyneiden Kansakuntien asettaman suosituksen mukaista tasoa (0,7 % bruttokansantulosta) taloudellisen tilanteen niin salliessa (KYO 2001b, 6). Tavoitella onkin viisaasti valittu sana, sillä valtionvarainministeriön esitettyä ensi vuoden (2002) budjetin kehitysyhteistyömäärärahojen nähtiin jälleen kerran jäävän vain 0,34 prosenttiin bruttokansantulosta. Mielestäni tämä osoittaa kansalaisjärjestöjen merkityksen kehitysyhteistyössä korostuvan entisestään.

Tutkimusongelmassani kysyin mitkä seikat yhdistävät onnistuneita mikroluottoprojekteja, mitä mikroluotoilla on saatu aikaan tai onko jotain erityisiä asioita, joita ei ainakaan kannattaisi tehdä. Ehdottomasti tärkeimpänä esille tulleista seikoista pidän sitä, että paikalliset ihmiset on otettava mukaan suunniteltaessa heitä koskevia asioita. Tämän tulisi päteä kaikissa organisaatioissa, ei vain kehitysyhteistyössä vaan esimerkiksi myös suomalaisilla työpaikoilla. Kirjoituspöytien ääressä tehdyt visiot ja päätökset on yhdistettävä käytäntöön ja leikkiä niiden seuraukset etukäteen. Vain näin pystytään näkemään kuinka asia todellisuudessa toimii. Jo pelkästään kulttuurierot ovat niin valtavia, ettei esimerkiksi pohjoismainen kirjoituspöytätyö varmasti toimi sinällään missään kehitysmaassa. Tärkeää on myös tehdä selväksi kaikille osapuolille mikä on lahjan ja lainan ero. Mikroluotoista puhuttaessahan on kyse nimenomaan lainasta, joka on maksettava takaisin. Myös lainojen takaisinperinnässä on käytettävä järkeä. Liiallinen hyvä tahto ja anteeksianto ei tuo rahoja takaisin ja hanke kaatuu äkkiä omaan mahdottomuuteensa, mutta niin sanotun puukkoperinnänkin käyttö on varmasti useimmissa tapauksissa liioiteltua.

Mikroluotot ovat saaneet esimerkiksi lainaamissani sähköpostiviesteissä osakseen myös kritiikkiä, mutta toimijat ovat silti mikroluottojen kannattajia.

*... mutta kylissä työskentelyssä havaitsee ihan alkajaisiksi niiden tarpeen. Varsinkin naisilta uupuvat kaikki rahat aivan mitättömän pienetkin.*

(SM 2001)

Mikroluotot ovat kuitenkin vain yksi keino, ei mitenkään ainoa oikea, mutta hyvin suunniteltuna ja toteutettuna, yhdessä paikallisten kanssa, sen on nähty toimivan. Siitä vaan virkamiehetkin pois kirjoituspöytien takaa keskustelemaan asioista ruohonjuuritasolle niiden ihmisten kanssa, joita päätökset koskevat. Näin saamme yhä useamman projektin onnistumaan.

## LÄHTEET:

CASHPOR Inc.(1998): Technical assistance to the Philippines for institutional strengthening of Grameen Banking services. June 1998

CASHPOR Inc. – PHILNET (2000): Technical assistance to the Philippines for institutional strengthening of Grameen Banking services. Semi-Annual Report, 2000 to the Ministry of Foreign Affairs, Government of Finland, 30 June 2000

Elonheimo, Ville (2000): Mikrorahoituksen pieni käsikirja. Kehitysyhteistyön palvelukeskuksen julkaisusarja 22, Helsinki

Forsström, Petra (1995): Bolivian vahvat naiset. Kumppani 4/95 s. 34-37. Kehitysyhteistyön palvelukeskus, Helsinki

Grameen: [www.grameen.com](http://www.grameen.com) [01.03.2000]

Harper, Malcolm (1998): Profit For The Poor. Cases in micro-finance. Intermediate technology publications, London

Johnson, Susan & Rogaly, Ben (1997): Microfinance and Poverty Reduction. Oxfam (UK and Ireland) and ACTIONAID

Kansainvälinen solidaarisuussäätiö: Selvitys Nicaraguan kehityshankkeisiin kuuluvien maatalouden luottorahastojen kokemuksista 1999/2000.

Karttunen, Kaisa ja Mikkola, Merja (1996): Mikrorahaston perustaminen. Ulkoasiainministeriö, Kehitysyhteistyöosasto, Helsinki

(KYO) Department for International Development Co-operation, Ministry for Foreign Affairs, Finland (1998): Microenterprise Finance: General Guiding Principles for Selecting and Supporting Microfinance Intermediaries.

(KYO) Ulkoasiainministeriö, Kehitysyhteistyöosasto (1999a): Suomen kehitysyhteistyö 1998.

(KYO) Ulkoasiainministeriö, Kehitysyhteistyöosasto (1999b): Laajan turvallisuuden ulottuvuuksia. Köyhyyden vähentäminen luo inhimillistä turvallisuutta.

(KYO) Ulkoasiainministeriö, Kehitysyhteistyöosasto (2000a): Suomen kehitysyhteistyö 1999.

(KYO) Ulkoasiainministeriö, Kehitysyhteistyöosasto (2000b): Hankeluettelo. Suomen kahdenväliset kehitysyhteistyöhankkeet 2000.

(KYO) Ulkoasiainministeriö, Kehitysyhteistyöosasto (2000c): Yhdessä maailmassa. Suomen kehitysyhteistyö uudella vuosituhanella.

(KYO) Ulkoasiainministeriö, Kehitysyhteistyöosasto (2001a): Suomen kehitysyhteistyö 2000.

(KYO) Ulkoasiainministeriö, Kehitysyhteistyöosasto (2001b): Kehityspolitiikan tavoitteiden toiminnallistaminen Suomen kehitysyhteistyössä. Valtioneuvoston periaatepäätös 22.2.2001.

- LA (2001): Re: Onko teillä kokemusta mikroluotoista? Yksityinen sähköpostiviesti. 21.2.2001
- Laukko, Helena (2001): Pitkäjärjestelmä yhteistyötä ihmiseltä ihmiselle. Kehitysuutiset 5/2001 s. 10-11. Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto, Helsinki
- Lewis, Oscar (1961): Sanchezin lapset. WSOY
- Malkamäki, Markku (1996): Köyhien lainaohjelma voi menestyä. Kehitys 1/96 s. 2-7. Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto, Helsinki
- Mashaire, Percy (1998): Luottoyhdistykset edistävät Afrikan kehitystä. Kumppani 1/98 s. 29. Kehitysyhteistyön palvelukeskus, Helsinki
- Mayoux, Linda (1997): The Magic Ingredient? Microfinance & Women's Empowerment. A Briefing Paper prepared for the Micro Credit Summit, Washington, February 1997 [www.soc.titech.ac.jp/icm/wind/magic.html](http://www.soc.titech.ac.jp/icm/wind/magic.html) [01.03.2000]
- Mutua, Kimanhi (1996): Mikrorahoitukseen keskittynyt pankki Keniaan. Kehitys 1/96 s. 16-17. Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto, Helsinki
- PHILNET (2000): How microfinancing changed the way of life for poor women of Laguna-East. Out of Poverty 3/2000 s. 9
- Salavuo, Kari (1996): Kansainvälinen köyhyys. Maailmanpyörä 3/96 s. 3-6. Suomen YK-liitto.
- Simonen, Katri (1996): Etiopialaisille naisille lainarahaa Suomesta. Kehitys 1/96 s. 13-15. Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto, Helsinki
- SM (2001): Vs: Onko sinulla kokemusta mikroluotoista? Yksityinen sähköpostiviesti. 20.2.2001
- Todd, Helen (2000a): Listening to clients: ASHI shows the way. Credit for the poor 27/2000 s. 7. CASHPOR Inc.
- Todd, Helen (2000b): Significant impact on poverty, but still a way to go. Credit for the poor 27/2000 s. 8-9. CASHPOR Inc.
- Unicef (2000): The State of World's Children 2000
- VM (2001/1): Ensimmäinen rapo. Yksityinen sähköpostiviesti 21.2.2001
- VM (2001/2): Toinen rapo. Yksityinen sähköpostiviesti 21.2.2001
- YK-liitto: [www.ykliitto.fi/yktieto/kehitys2.htm](http://www.ykliitto.fi/yktieto/kehitys2.htm) [20.8.2001]

## LIITE 1

Grameen Bankin on 16 päätöstä:

1. Seuraamme ja edistämme elämämme kaikilla poluilla Grameen Bankin neljää periaatetta: kuri yhtenäisyys, rohkeus ja kova työ.
2. Tuomme perheellemme vaurautta.
3. Emme elä romahtaneissa taloissa. Korjaamme talomme ja työskentelemme uusien talojen rakentamiseksi heti kun mahdollista.
4. Kasvatamme vihanneksia vuoden ympäri. Syömme niitä paljon ja myymme ylijäämän.
5. Istutusaikaan istutamme niin monta tainta kuin mahdollista.
6. Suunnittelemme pitävämme perheemme pieninä. Minimoimme kulumme. Pidämme huolta terveydestämme.
7. Koulutamme lapsemme ja varmistamme, että he voivat ansaita maksaakseen koulutuksensa.
8. Pidämme lapsemme ja ympäristön aina puhtaina.
9. Rakennamme ja käytämme kuoppakäymälöitä.
10. Juomme putkikaivovettä. Jos sitä ei ole saatavilla, keitämme veden tai käytämme alumia.
11. Emme ota myötäjäisiä poikiemme häissä, emmekä anna myötäjäisiä tyttäriemme häissä. Pidämme keskuksemme puhtaana myötäjäisten kirouksesta. Emme harjoita lapsiavioliittoja.
12. Emme aiheuta mitään epäoikeudenmukaisuutta kenellekään. Emme myöskään anna kenenkään tehdä niin.
13. Lisätäksemme tulojamme teemme yhteisesti isompia investointeja.
14. Olemme aina valmiita auttamaan toisiamme. Jos joku on vaikeuksissa, autamme kaikki häntä.
15. Jos tietoomme tulee kurin rikkoutumista missään keskuksessa, menemme kaikki sinne ja autamme palauttamaan kurin.
16. Otamme käyttöön fyysiset harjoitukset kaikissa keskuksissamme. Otamme osaa kaikkiin yhteiskunnallisiin toimiin yhteisesti.

(Elonheimo 2000, 14.)